

บทที่ 2

ความหมายและความสำคัญของจริยธรรม

2.1 ความหมายของจริยธรรม

2.1.1 ความหมายทางภาษาศาสตร์

คำว่าอัคลา (أخلاق) เป็นคำพหูพจน์ผันมาจากคำว่า (خُلِقَ) ซึ่งเป็นคำเอกพจน์ที่มีสระฎ็อมมะฮ์สองตัว คือ พยัญชนะตัวแรกและพยัญชนะตัวที่สอง หรือ คำว่า (خُلِقَ) ซึ่งมีสระฎ็อมมะฮ์ที่พยัญชนะตัวแรกพยัญชนะเดียวพยัญชนะตัวที่สองไม่มีสระออกเสียงแต่จะกลายเป็นตัวสะกด หรือ ภาษาอาหรับ เรียกว่า สุกูน (سُكُون) ซึ่งทั้งสองคำดังกล่าวนี้ หมายถึง ศาสนา (الدِّين) อุปนิสัย (الطَّبِيعَةُ) พฤติกรรม (السَّجِيَّةُ) (Khalid ibn Hamid al-Hazimiy, 2000 : 136)

Ibn Manzur ได้ให้คำนิยามของคำว่าอัคลา (أخلاق) ซึ่งผันมาจากคำเอกพจน์ คือ คุลุก (خُلُقٌ) หมายถึง ศาสนา (الدِّين) อุปนิสัย (الطَّبِيعَةُ) พฤติกรรม (السَّجِيَّةُ) ศักดิ์ศรี (الْمَرَوْءَةُ) (Ibn Manzur, 1993 : 86/10)

อะลี อิบน์ มุฮัมหมัด (al-Jirjāni 1998 : 90-91) ได้กล่าวว่า “ระหว่างคำว่า (خُلِقَ) และ คำว่า (خُلُقٌ) โดยรากศัพท์แล้วคือคำเดียวกัน คำว่า “ คุลุก ” (خُلُقٌ) มีปรากฏอยู่ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานอยู่ 2 ที่หนึ่งในนั้นคือตั้งในบทอัล-กอลัม อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(سورة القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริงเจ้านั้น อยู่บนจริยธรรมอันยิ่งใหญ่”

(สุเราะฮ์อัลกอลัม : 4)

เป็นการกล่าวในลักษณะสรรเสริญ ชมเชย ในฐานะเป็นบรรทัดฐานพฤติกรรม คุณธรรมหรือจริยธรรมในที่นี้มาจากอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์ทรงประทานผ่านมะลาอิกะฮ์แห่งพระองค์

แก่หัวใจของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพื่อบัญชาให้ยึดถือเป็นคุณธรรมประจำตัวท่านและเป็นแบบฉบับอันดีงามแก่ผู้ติดตามท่านในภายหลัง นั่นคือหมายถึงเมื่อพระองค์ทรงประทานอัลกุรอานเป็นบทบัญญัติแห่งพระองค์แก่ท่านศาสนทูตแล้ว ท่านศาสนทูตมีหน้าที่โดยสมบูรณ์ในการปฏิบัติตามสิ่งที่พระองค์ทรงบอกกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ ซึ่งแน่นอนว่าพฤติกรรมทั้งหมดของท่านล้วนเป็นอรรถาธิบายที่ลึกซึ้ง ละเอียดลออแก่พระคัมภีร์ (al-Jirjani, 1998 : 90-91)

จึงสรุปได้ว่า คำว่า “คุลุค” ในความหมายนี้ หมายถึง ธรรมชาติประจำตัวมนุษย์ ความเคยชิน สัจชาติญาณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดไว้เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์นั่นเอง “จริยะ” ในภาษาอาหรับตรงกับคำว่า الأَخْلَاق (อัล-อัคลาค) ซึ่งในรูปศัพท์แล้ว คำว่า “อัคลาค” เป็น พหูพจน์ของคำว่า “الْخُلُقُ” (อัล-คุลุค) หมายถึง สัจชาติญาณ ความเคยชิน ธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ สิ่ง que ประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นประจำ (Miqdād Yajin, 2007 : 79-81)

คำว่าอัคลาค (أَخْلَاق) ความหมายเชิงภาษาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. อุปนิสัยหรือพฤติกรรมภายใน (الطبيعة الباطنة) คือ เราสามารถรู้ได้ว่าอุปนิสัยภายในของบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งจะสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น ความโกรธ (عَضْبٌ) อิจฉาริษยา (حَسَدٌ) และพฤติกรรมดังกล่าวนั้นจะแสดงออกมาโดยอาศัยอวัยวะภายนอก

2. อุปนิสัยหรือพฤติกรรมภายนอก (الطبيعة الظاهرة) คือ พฤติกรรมที่แสดงออกโดยทางวาจา การกระทำ และปฏิกริยาท่าทาง เป็นต้น (Mahfuḏ Ali ‘I zam, 1986 : 12)

2.1.2 ความหมายทางวิชาการ

ท่านมัสกะวะะห์ (Maskawih) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ อัคลาค (أَخْلَاق) คือ พฤติกรรมภายในที่ชักจูงสู่การปฏิบัติโดยที่ไม่มีความสามารถที่จะคิดจินตนาการณ์และสังเกตถึงตัวตนภายในซึ่งเป็นนามธรรม พฤติกรรมภายในสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. พฤติกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิม (طبيعة أصلية) เช่น ความโกรธ อิจฉาริษยา เป็นต้น
2. พฤติกรรมที่ต้องพยายามสร้าง (طبيعة إكتسابية) เช่น ความอดทน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องผ่านการฝึกฝนเพื่อที่จะไปควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ดีที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความโกรธ อิจฉา

ริษยา ความทุกข์ เป็นต้น เพื่อให้บรรเทาซึ่งอาการจะแสดงออกมาและสามารถสร้างบุคคลดังกล่าวนั้น เป็นคนมีอัคลากที่เป็นคุณลักษณะมีความอดทน (Maskawih, 2011 : 31)

ในภาษาอาหรับความหมายของคำว่า จริยธรรม จะมีอยู่ สอง คำ คำแรก คือ คำว่า อัคลาก " أَخْلَاقٌ " คำที่สอง คือคำว่า อะตะบฺ " دَبٌّ " ซึ่งหมายถึง มารยาท ระหว่างสองคำนี้มีความสัมพันธ์กันไม่สามารถที่จะอธิบายถึงความแตกต่างได้เพราะเป็นสิ่งเดียวกัน เช่น ชื่อหนังสือบางเล่มใช้คำว่า อะตะบฺ " دَبٌّ " ดังเช่น " أدبُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ " ¹ บางเล่มใช้คำว่า อัคลาก " أَخْلَاقٌ " เช่น " أَخْلَاقٌ فِي الْإِسْلَامِ " ² ระหว่างสองคำนี้มีความหมายว่าจริยธรรมหรือมารยาท (Mahfuz Ali 'I zam, 1986 : 11)

ท่านคอลิด อิบน์ ฮามิด (Khalid ibn Hamid, 2000 : 136) ได้กล่าวว่า “จริยธรรม หรือ อัคลาก คือ พฤติกรรมภายในที่แสดงออกมาเป็นปฏิกิริยาท่าทาง สามารถรับรู้ถึงนิสัยสันดานของบุคคลหนึ่งโดยสังเกตจากพฤติกรรมและการกระทำ”

ท่านมะห์ฟูซ อาลี (Mahfuz Ali 'I zam, 1986 : 14) ได้กล่าวว่า “อัคลากในอิสลาม คือ วิธีชีวิตเพื่อมนุษย์นั้นได้ปฏิบัติตามโดยมีขอบเขตซึ่งเป็นข้อบัญญัติที่มาจากอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อเป็นการวางแนวทางสู่ความสำเร็จอันเที่ยงตรงและสมบูรณ์”

ทุกศาสนามีจริยธรรมที่เป็นคำสอนและการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี แต่อิสลามนั้นมีจริยธรรมที่เจาะจงเฉพาะ โดยทั่วไปจริยธรรมอิสลามแบ่งเป็นสอง ประเภท หนึ่งคือจริยธรรมที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงปรารภและพอใจ สอง คือ จริยธรรมที่มนุษย์ทรงปรารภและพอใจ ระหว่างสองประเภทนี้จะต้องสัมพันธ์จึงจะเป็นจริยธรรมอิสลาม (‘Abd al-Rahman Hasan Hanbakah al-Midaniy, 1999 : 16)

¹ เป็นหนังสือเกี่ยวกับมารยาทของการใช้ชีวิตในโลกและมารยาทต่อศาสนา ชื่อผู้แต่ง Abu Hasan Ali bin Habito al BaSriy al Māwardi

² หมายถึง มารยาทหรือจริยธรรมอิสลาม ชื่อผู้แต่ง Mahfuz Ali 'I zam

2.1.3 ความหมายจริยธรรมในทัศนะของนักวิชาการ

2.1.3.1 ความหมายจริยธรรมในทัศนะของนักวิชาการอิสลาม

ท่านอิมาม อัลฆอซาลี (al Ghazaliy, 2000 : 62) ได้กล่าวว่า “อัคลาก คือ คุณลักษณะที่ปลูกฝังไว้ส่วนลึกในจิตวิญญาณของมนุษย์ ที่สามารถแสดงออกด้วยพฤติกรรม และการปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามหรือสิ่งที่ไม่ดีย่อมมีผลมาจากสิ่งที่อยู่ในจิตใจและอีกอย่างหัวใจที่มีจริยธรรม หรือ อัคลากเปรียบเสมือนต้นไม้ ผลจะออกมาตามสภาพของลำต้นร่วมไปถึงรากที่ฝังลึก”

ท่านอิมาม อัลคุรฎูบี (al Qurtubi, 1956 : 227/18) ได้กล่าวว่า “อัคลาก คือ สิ่งที่มีอยู่ในจิตใจและแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ ระหว่างสิ่งที่อยู่ข้างในกับสิ่งที่แสดงออก จะสัมพันธ์กัน เสมือนคำศัพท์ภาษาอาหรับที่ว่า “อัลคุลุก” (الْخُلُقُ) หมายถึง จริยธรรมหรืออุปนิสัยที่อยู่ข้างใน ไม่สามารถ แยกออกจากของคำว่า “อัลคิลเกาะห์” (الْخَلْقَةُ) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมา ผู้ที่มีอัคลากหรือจริยธรรมที่สูงส่งคือผู้ที่มีจริยธรรมอัลคุรฎออันหมายถึงปฏิบัติตามบทบัญญัติ”

ท่านมุญาฮิด (Mujahid, n.d. : 503/1) ได้กล่าวว่า “จริยธรรม คือ สิ่งที่มีในมนุษย์ประพฤติปฏิบัติไม่ว่าความดีหรือความชั่วโดยสาเหตุมาจากพฤติกรรมของตนเอง”

ท่านอิบนุ มัสนูร (Ibn Manzur, 1993 : 86/10) ได้กล่าวว่า “จริยธรรม คือ ธรรมชาติประจำตัวมนุษย์ อุปนิสัยความเคยชิน มารยาทความประพฤติที่ดีงามสัจจะสัตยาธิญาณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดไว้ เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์นั่นเอง”

ท่านมัสกะวี (Maskawih, n.d. : 31) ได้กล่าวว่า “อัคลาก (จริยธรรม) คือ สภาพจิตใจของแต่ละคน ซึ่งสามารถแสดงกิริยาต่างๆ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการคิด”

ท่านไฟรุซ อะบาดี (Fairuz Abadiy, n.d. : 568) ได้กล่าวว่า “จงรู้และเข้าใจสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนานั้น คือ จริยธรรม ถ้าหากจริยธรรมหรืออัคลากมีมากต่อบุคคลใดแสดงว่าบุคคลนั้นสามารถปฏิบัติศาสนาได้มากและสูงส่ง” จะเรียกว่าผู้ที่มีอัคลากต้องประกอบด้วยหลักข้อบัญญัติ 4 ข้อ ดังนี้ หนึ่ง صَبْرٌ มีความอดทน สอง عَفْوٌ มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ สาม شَجَاعَةٌ มีจิตใจที่กล้าหาญ สี่ طَيِّبٌ มีความยุติธรรม จริยธรรม คือ ทุกวิธีการดำเนินชีวิตเป็นแนวปฏิบัติของคนในสังคม ซึ่งบุคคลผู้นั้นควรยึดถือในการดำรงชีวิต (Abd al-Alwadud Makrum, n.d.: 22)

ท่านอับดุลเราะห์มาน หะซัน ('Abd al-Rahmān Ḥasan Ḥanbakah al-Midāniy, 1999 : 16) ได้กล่าวว่า “ลักษณะนิสัยสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ อัศลาฏ (พฤติกรรม) ที่น่าสรรเสริญ หรือ ภาษาอาหรับ เรียกว่า “خُلُقٌ مَحْمُودٌ” (คุลุก มะห์มูด) หมายถึง คุณลักษณะ มารยาทดีงาม แสดงออกมาจากคำพูด และการประพฤติที่ดีงามเป็นไปตามหลักการของศาสนา และ ประเภทที่สอง คือ อัศลาฏ (พฤติกรรม) ที่น่าตำหนิ หรือ ภาษาอาหรับ เรียกว่า “خُلُقٌ مَذْمُومٌ” (คุลุก มัซมูม) หมายถึง คุณลักษณะนิสัยที่ไม่ดี แสดงออกมาจากคำพูดและการกระทำที่เป็นไปตามอารมณ์ ใฝ่ต่ำ คุณลักษณะดังกล่าวเป็นที่น่ารังเกียจของสังคมโดยมีความขัดแย้งต่อการยอมรับของสติปัญญา และหลักการของศาสนา”

สรุป อัศลาฏ หรือ จริยธรรม ตามทัศนะนักวิชาการมุสลิม คือ พฤติกรรมภายในของ มนุษย์ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้โดยพฤติกรรมภายนอก บางครั้งสิ่งที่ปรากฏออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่ดีและ บางครั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นไปในทิศทางที่ไม่ดี (Muhammad Nasiruddin, 2010 : 10)

2.1.3.2 ความหมายของจริยธรรมในทัศนะของนักวิชาการต่างศาสนิก

คำว่า “จริยธรรม” มาจากคำ จริยะ ประสมกับคำว่า ธรรมะ คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติหรือกริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติ ส่วนคำว่า “ธรรมะ” ความหมายว่า คุณ ความดี เมื่อนำเสนอคำมารวมเป็นคำว่า “จริยธรรม” จึงหมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม (กรมล ทองธรรมชาติ, 2529 : 80)

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1974 : 314) ให้ความหมายของจริยธรรม ว่า “จริยธรรม คือการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม”

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura, 1977 : 1) กล่าวสรุปว่า จริยธรรม คือ กฎ สำหรับการประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

ลอร์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg, 1976 : 45) กล่าวว่าจริยธรรม เป็นพื้นฐานของความยุติธรรม ซึ่งยึดถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้ หมายถึง กฎเกณฑ์ที่บังคับโดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุก

สถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งกัน เน้นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิและ
ข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

สรุปความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่ควรประพฤติ
รากศัพท์ของ “จริย” มาจากคำว่า “จร” ในภาษาบาลี ซึ่งแปลว่า เทียบไป เดินทางไป จาริกไป
ดำเนินไป ซึ่งถ้าแปลเป็นคำนามมีความหมายว่า ความประพฤติ การดำเนินชีวิต การครองชีวิต ความ
เป็นอยู่ คำว่า “จร” นี้ถ้าแปลงรูปเป็นภาษาสันสกฤตจะกลายเป็น จรจรย หรือ จรจรยา ก็ได้ หรืออาจ
แปลงเป็นรูปบาลีคือ จริยา ก็ได้ จากทัศนะของนักปราชญ์ต่างศาสนิกมีความหมายตรงกันคือ เป็น
แนวปฏิบัติของคนในสังคม ซึ่งบุคคลผู้นั้นควรยึดถือในการดำรงชีวิต และการทำตนเพื่อให้เกิด
ประโยชน์ และมีความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ข้อแตกต่างระหว่างจริยธรรมอิสลามกับจริยธรรมต่างศาสนิก สามารถสรุป ดังนี้

อิสลามถือว่าจริยธรรมและศาสนามีความสัมพันธ์กันโดยไม่สามารถแยกจากกันได้
เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงสู่ภายนอกของบุคคลเป็นผลมาจากความรู้สึกภายใน โดยมีหลักการศาสนา
เป็นตัวชี้วัดว่าสิ่งใดดีและสิ่งใดไม่ดี แสดงให้เห็นความแตกต่างของจริยธรรมอิสลามกับต่างศาสนิกที่มี
พื้นฐานความศรัทธามาจากความเชื่อ ประเพณี และความคิด (Ahmad Fu'ad al-'Ahwāniy, 1967 :
111)

2.2 ลักษณะของจริยธรรมที่กล่าวไว้ในอัลกุรอาน

สำหรับจริยศาสตร์อิสลามพฤติกรรมปฏิบัติความดีและความชั่ว อิสลามมีมาตร
วัดที่ชัดเจน เด็ดขาด แน่นนอน สมบูรณ์และไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอันขาด นั่นคือ คัมภีร์ของอัลลอฮ์ ﷻ
และแนวทางของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ มาตรการที่ใช้วัดจึงไม่ได้อาศัยมติบุคคลหรือมติมหาชน
ไม่ได้อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ความนิยมหรือภาวะแวดล้อม แต่อาศัยศาสนบัญญัติเป็นหลัก ดัง
ตัวอย่างลักษณะของจริยธรรมที่กล่าวไว้ในอัลกุรอาน ดังนี้

2.2.1 การปฏิบัติความดีงาม

ความดีที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเรียกร้อนั้น คือความดีที่พึงประสงค์ซึ่งครอบคลุมการทำงานที่ดีต่างๆ การเชื่อฟังพระองค์ เป็นความดี การกระทำที่ทำให้ได้รับความประเสริฐ เป็นความดี การมีใจบริสุทธิ์ มีเจตนาดี เป็นความดี การทำดีต่อเพื่อนมนุษย์เป็นความดี คำพูดที่ดี เป็นความดี การงานที่สร้างความสมัคสมาน รักใคร่ปรองดองในสังคม และทำให้สังคมดีขึ้นก็เป็นความดี ด้วยเหตุนี้ จึงมีการเรียกร้อนซึ่งชวนสู่ความดี ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน พระองค์ตรัสว่า

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا
لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

(سورة البقرة : 110)

ความว่า “และพวกเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาดเถิด และจงชำระชะกาตเสีย และความดีใดๆ ที่พวกเจ้าได้ประกอบล่วงหน้าไว้สำหรับตัวของพวกเจ้าเอง พวกเจ้าก็จะพบมัน ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงเห็นในสิ่งที่พวกเจ้าปฏิบัติกันอยู่”

(สุเราะฮ์อัลบาคอเราะห์ : 110)

2.2.1.1 อิสลามได้กำชับให้ศรัทธาชนกระทำแต่ความดี ดังปรากฏในอัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้

﴿وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(سورة الحج : 77)

ความว่า “และจงประกอบความดี หวังว่าพวกเจ้าจะได้รับชัยชนะ”

(สุเราะฮ์อัลฮัจญ์ : 77)

2.2.1.2 อิสลามกำชับให้ศรัทธาชนใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยน ดังปรากฏใน
อัลกุรอาน อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้

﴿ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا ﴾

(سورة البقرة : 83)

“ ความว่า “และจงพูดจาแก่เพื่อนมนุษย์อย่างดี”

(สุเราะฮ์อัลบาคอเราะห์ : 83)

2.2.1.3 อิสลามกำชับให้มุสลิมขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการ
ละหมาด อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้

﴿ وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى
الْخَاشِعِينَ ﴾

(سورة البقرة : 45)

ความว่า “และพวกเจ้าจงอาศัยความอดทน และการละหมาด
เถิด และแท้จริงการละหมาदनั้นเป็นสั่ใหญ่โตนอกจาก
บรรดาผู้ที่นอบน้อมถ่อมตนเท่านั้น”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ : 45)

เมื่อมุสลิมประสบปัญหาต่างๆ อัลลอฮฺ ﷻ สั่งใช้ให้มุสลิมขอความช่วยเหลือ
จากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการละหมาดและจงอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาดังกล่าว อัลลอฮฺ ﷻ จะตอบ
รับคำวิงวอนของบ่าวดังที่อัลลอฮฺ ﷻ กล่าวไว้ในโองการของพระองค์ ตรัสว่า

﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ﴾

(سورة المؤمن : 60)

ความว่า “และอัลลอฮ์ ﷻ ทรงได้กล่าวว่าสู่เจ้าทั้งหลาย จง
วิงวอนขอจากข้า ข้าจะตอบรับคำวิงวอนของพวกเจ้า”

(สุเราะฮ์อัลมมिन : 60)

2.2.1.4 อิสลามส่งเสริมให้มุสลิมสั่งใช้ปฏิบัติความดีและห้ามปรามกระทำ
ความชั่ว อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ
بِالْعُرْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ﴾

(سورة آل عمران : 104)

ความว่า “และจงให้มีขึ้นในบรรดาพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่เชิญ
ชวนไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และห้ามปรามมิให้
กระทำสิ่งที่มิชอบ และชนเหล่านี้แหละคือผู้ได้รับ
ความสำเร็จ”

(สุเราะฮ์อัลอิมรอน : 104)

และอีกโองการหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ยกย่องประชาชาติอิสลามเป็นประชาชาติที่สูงส่งดี
เลิศส่งเสริมให้ประชาชาติกระทำความดีและห้ามในสิ่งที่ชั่วและเป็นบาป ดังโองการตรัสว่า

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ
ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ مِنْهُمْ
الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

(سورة آل عمران : 110)

ความว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้น สำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และ ห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่ไม่ชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และถ้า หากว่าบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์ ศรัทธากันแล้ว แน่نونมันก็เป็น การดีแก่พวกเขา จากพวกเขานั้นมีบรรดาผู้ที่ศรัทธา และ ส่วนมากของพวกเขานั้นเป็นผู้ละเมิด”

(สุเราะฮฺอาละอิมรอน : 110)

2.2.2 การช่วยเหลือ

มุสลิมเปรียบเสมือนเรือนร่างเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมเป็นที่ ส่งเสริมในศาสนา เหมือนกับร่างกายของคนเรา ถ้าหากอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดได้รับความเจ็บปวด ก็ จะทำให้ตัวเรือนร่างต้องพลอยเจ็บปวดไปด้วย มุสลิมก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากผู้หนึ่งผู้ใดได้รับความทุกข์ ทุกคนก็จะคอยให้ความช่วยเหลือ จะทอดทิ้งกันไม่ได้ อิสลามถือว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน ทุกข์สุข ร่วมกัน เหมือนคนคนเดียวกัน อัลกุรอานกล่าวไว้

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

(سورة المائدة : 2)

ความว่า “และพวกจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และ ความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็น ศัตรูกันและพึงเกรงกลัวอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ ทรงรุนแรงในการลงโทษ”

(สุเราะฮฺอัลมาอิเดห์ : 2)

2.2.3 การอดทน

ความอดทนเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง อดทนเพื่อบรรลุซึ่งความดีงาม บางครั้งถูกระทบด้วยสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เป็นลักษณะของกายและใจที่พร้อมจะเผชิญกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในทุกรูปแบบ โดยไม่ยอมแพ้หรืออ่อนแอ หากปราศจากความอดทนแล้วชีวิตดูเหมือนไร้ความหมายและไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ดังตัวอย่างโองการที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้

2.2.3.1 อดทนต่อการปฏิบัติตามในสิ่งที่อัลเลาะห์ ﷻ ทรงบัญชาให้ปฏิบัติ ดังอัลกุรอานได้กล่าวว่า

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا.....﴾

(سورة طه : 132)

ความว่า “และเจ้าจงใช้ครอบครัวของเจ้าทำการละหมาด และจงมีความอดทนเพื่อการนั้น”

(สุเราะฮ์ตอฮา : 132)

2.2.3.2 อดทนต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การอยู่ร่วมกันของประชาคมในสังคมนั้นจะต้องอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน บนฐานของความอดทนเป็นที่ตั้ง ดังอัลกุรอานได้ตรัสไว้

﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ

وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ.....﴾

(سورة الكهف : 28)

ความว่า “และเจ้า (มุฮัมมัด) จงบังคับตัวของเจ้าให้อยู่พร้อมกับบรรดาผู้วอนขอ (นมัสการ) ต่อบรรดาอิบลาลของพวกเขาทั้งในยามเช้าและยามเย็น โดยพวกเขามุ่งหวังต่อพระองค์ (โดยบริสุทธิ์ใจ)”

(สุเราะฮ์อัลกะฮ์ฟี : 28)

2.2.4 การให้อภัย

การให้อภัย เป็นส่วนหนึ่งคุณลักษณะจริยธรรมอันสูงส่ง และเป็นมารยาทอย่างหนึ่งของการคบหาสมาคม เนื่องจากการดำเนินชีวิตทางสังคมนั้น เราจะพบว่า มีน้อยคนนักที่สิทธิต่างๆ ของเขามีเคยถูกล่วงละเมิดจากผู้อื่น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงตรัสว่า

﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَأَصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(سورة المائدة : 13)

ความว่า “(มุฮัมมัด) จงอภัยให้พวกเขาเถิด และจงละวาง (จากการถือโทษโกรธเคืองพวกเขา) แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักบรรดาผู้ประพฤติดี”

(สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ :13)

2.2.5 ความเมตตากรุณา

หมายถึง ความรัก ความอดทน ความปรารถนาดีที่ไม่เจือด้วยราคะ ปรารถนาความสุข ความเจริญต่อผู้อื่น เป็นภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรี ปราศจากความอาฆาตพยาบาท โกรธเคือง เป็นการแสดงออกทางกายด้วยกิริยางดงาม ยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงออกทางวาจาด้วยถ้อยคำไพเราะ น่าฟัง มีจิตใจเยือกเย็นสงบ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ
الْقَلْبِ لَأَنفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ
لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

(سورة آل عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติน่าเกลียด และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่แน่นอนพวกเขา ก็ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อัลอิบรออน : 159)

บุคลิกภาพที่ดีของมุสลิมนั้นจะต้องมีลักษณะที่สุภาพอ่อนโยน เป็นผู้มีเมตตาธรรมซึ่งจะทำให้ผู้อยู่รอบข้างเกิดความอบอุ่น รู้สึกปลอดภัย มีความน่าเชื่อถือ ปราศจากซึ่งการหวาดระแวง อันส่งผลให้คนในสังคมมีความสุข

การสิ้นหวังในเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ คือการที่คนคนหนึ่งตัดขาดความหวังทั้งหมดที่มีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในสิ่งที่เขาเกรงกลัวหรือมุ่งหวัง โดยที่เมื่อมีเหตุการณ์คับขันรุนแรงประสบแก่เขา เขาจะรู้สึกหมดสิ้นหนทาง ความคิดเช่นนี้ถือเป็นการเสียมารยาทต่ออัลลอฮ์ ﷻ บ่งบอกว่าเขาขาดความรู้เกี่ยวกับความเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์ทรงมี อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَلْتُهَا لِلَّذِينَ

يَتَّقُونَ﴾

(سورة الأعراف : 156)

ความว่า “และเมตตาธรรมของข้าพเจ้าแผ่ไพศาลยังทุกสิ่ง ซึ่งข้าจะประทานพระเมตตาแก่บรรดาผู้ที่ยำเกรงทุกคน”

(สุเราะฮ์อัลอะอรอฟ : 156)

2.2.6 การไม่โอ้อวด

การโอ้อวด คือ ความต้องการจะแสดงให้คนอื่นได้เห็นและต้องการให้คนอื่นยกย่อง การโอ้อวดทำลายความจริงใจ และความจริงจิงในการที่จะมุ่งไปถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของเรา เมื่อใครคิดที่จะโอ้อวด เขาก็จะกลายเป็นคนทำอะไรแต่เพียงผิวเผินและอาจกลายเป็นคนหน้าไว้อวด

หลอกได้ “การโอ้อวด” คือ “ซิริก (การตั้งภาคี)” และมันไม่เป็นที่อนุมัติในอิสลาม หากแต่มันก็ไม่เป็นที่อนุมัติสำหรับมุสลิมินและมุสลิมะฮฺผู้ศรัทธาที่จะยับยั้งตัวของพวกเขาจากการทำบางสิ่งบางอย่างที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งใช้ เช่นการเรียกร้องผู้คนมาสู่อัลลอฮฺ ﷻ การเชิญชวนผู้คนมาสู่สิ่งที่ตั้งงาม และการห้ามปรามผู้คนจากสิ่งที่ชั่วร้ายอันเนื่องมาจาก “ความกลัวต่อการโอ้อวด” (Ibn ‘Uthaimin, 2008 : 2/29-30)

ดังนั้นพวกเขาจำต้องพึงตระหนักถึงสิ่งนี้ พวกเขาควรทำในสิ่งที่พวกเขาได้รับคำสั่งใช้ให้กระทำในหมู่ผู้ชายและผู้หญิง และทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างมีความเท่าเทียมกันในเรื่องนี้ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงแจ้งไว้ในคัมภีร์ของพระองค์ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ
يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ﴾

(سورة التوبة : 71)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธา ทั้งชายและหญิง คือเอา लियाอ (ผู้ช่วยเหลือ ผู้สนับสนุน สหาย ผู้ปกป้อง) ของกันและกัน พวกเขาทำซบใช้ (ผู้คน) มาสู่ อัล มะอรูฟ (การเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว และทุกๆ สิ่งที่อิสลามได้สั่งใช้ให้กระทำ) และพวกเขาห้ามปราม (ผู้คน) จากอัล มุงกัร (การเชื่อในพระเจ้าหลายองค์ และฝ่าฝืนต่อทุกๆ สิ่งที่อิสลามสั่งห้าม) พวกเขาทำการละหมาด จ่ายซะกาต และเชื่อฟังต่ออัลลอฮฺและศาสนทูตของ

พระองค์ อัลลอฮ์จะประทานความเมตตาต่อพวกเขา แท้
จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเดชานุภาพ และผู้ทรงปรีชาญาณ”

(สุเราะฮ์อัลเตาบะฮ์ : 71)

วิธีการรักษาที่ดีที่สุดสำหรับโรคชอบโอ้อวดก็คือ การตรวจสอบเจตนา
ก่อนที่จะทำอะไรลงไป ผู้ศรัทธาจะต้องเตือนตัวเองว่า งานที่เขาจะทำนั้นต้องทำไปเพื่อพระ
เจ้านั้น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَمَا أُمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

(سورة البينة : 5)

ความว่า “และพวกเขาไม่ได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจาก
เพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดี
ต่อพระองค์”

(สุเราะฮ์อัลอัลบัยยีนะฮ์ : 5)

2.2.7 ความสุภาพอ่อนโยน

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนนั้น จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ทักษะและศิลปะในการ
มีปฏิสัมพันธ์และการแสดงออกต่อผู้อื่น คนที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นจำเป็นต้องมีศิลปะ
และทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความสุภาพอ่อนโยน คือจริยธรรมที่ดีงามและทรงคุณค่ายิ่ง
ประการหนึ่ง ความสุภาพอ่อนโยนนี้จะทำให้คนเราสามารถพิชิตและครอบครองหัวใจของทั้งหมดมิตร
และศัตรูได้ ผู้ใดก็ตามที่แสดงออกต่อเราด้วยความก้าวร้าว ความรุนแรงและความเป็นปฏิปักษ์นั้น
ด้วยความสุภาพอ่อนโยนที่แสดงออกต่อเขาตัวเอง ที่จะสามารถทำให้เขาเปลี่ยนมาเป็นมิตรและมีความ
รักใคร่ต่อเราได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ว่า

﴿فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا
الْقَلْبِ لَأَنفَضُوا مِن حَوْلِكَ... الآية﴾

(سورة آل عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์ ที่เจ้าได้สุภาพ
อ่อนโยนต่อพวกเขา และหากเจ้าเป็นผู้หยาบคาย และมีจิตใจ
แข็งกระด้างแล้ว แน่نونพวกเขาที่ย่อมเตลิดออกไปจากรอบตัว
เจ้า”

(สุเราะฮ์อัลอิมรอน : 159)

จากตัวอย่างเรื่องราวของท่านศาสนทูตมุซา عليه السلام และศาสนทูตฮารูน عليه السلام ก็
เช่นเดียวกัน เมื่อพระเจ้าได้ทรงบัญชาให้ทั้งสองไปพบกับฟิโรฮาน (ฟาโรห์) พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ
ได้ทรงตรัสต่อท่านทั้งสองว่า

﴿أَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ۖ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا
لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾

(سورة طه : 43-44)

ความว่า “เจ้าทั้งสองจงไปหาฟิโรฮาน แท้จริงเขาเป็นผู้ละเมิด
แล้วจงพูดกับเขาด้วยคำพูดที่อ่อนโยน บางทีเขาอาจจะสำนึก
หรือเกิดความเกรงกลัว”

(สุเราะฮ์ฮอดฮา : 43-44)

2.2.8 การยับยั้งอารมณ์ใฝ่ต่ำ

ท่านซัยด์ อะลี อัลบัยยูมียี (ร่อฮิมะฮ์ฮุลลอฮ์) อธิบายว่า รากฐานของทุก ๆ การฝ่าฝืน
การหลงลืมอัลลอฮ์ ﷻ (คำสั่งใช้) ความปรารถนาอันใฝ่ต่ำ คือ การพอใจกับจิตใฝ่ต่ำ เนื่องจาก
ความพอใจดังกล่าวนี้ ทำให้น้อมตามคำสั่งใช้ของอารมณ์ ซึ่งจิตใฝ่ต่ำจะใช้ให้ทำความชั่ว ปกปิด

ข้อตำหนิ และทำให้ความน่ารังเกียจของจิตใฝ่ต่ำเห็นเป็นสิ่งดีงาม (Ali al Baiyumi, 2003 : 24 - 25) อารมณ์ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งจะชักนำไปสู่อารมณ์ (นัฟซู) ใฝ่ต่ำดั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي﴾

(سورة يوسف : 53)

ความว่า “แท้จริง นัฟซู (อารมณ์ใฝ่ต่ำ) นั้น จะบัญชาใช้ให้ทำความชั่ว นอกจากผู้ที่พระเจ้าผู้อภิบาลของฉันทรงเมตตา”

(สุเราะฮ์ยูซุฟ : 53)

2.2.9 การลดสายตา

คือ การเบี่ยงสายตาไม่มองสิ่งที่ต้องห้ามเพราะเกรงกลัวต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ และการลงโทษของพระองค์ และเพื่อเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของพระองค์ ดังที่ทราบกันดีว่าอิสลามได้สั่งใช้ให้รักษาอวัยวะพึงสงวนและได้ห้ามการผิดประเวณี และการสั่งใช้ให้รักษาอวัยวะพึงสงวนเป็นนัยว่าให้รักษาดวงตาจากการมองสิ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศ เช่น สตรี เพราะการมองคือประตูสู่การทำซินา (ผิดประเวณี) ดังนั้นการลดสายตาลงต่ำถือเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม (Amin bin Abdullah al-Shaqāwi, 2011: 699 -701)

ประโยชน์บางประการของการลดสายตาลงต่ำ คือ

1. การลดสายตาลงต่ำ เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นสาเหตุของสุดยอดความสุขของมุอมีน (ผู้ศรัทธา) ไม่ว่าจะในคunyaของเขา หรืออาคีเราะฮ์ของเขา
2. การลดสายตาลงต่ำ เป็นสิ่งปกป้องจากอันตรายของศรอาบพิชปักลงบนหัวใจเขาได้ มิเช่นนั้นแล้วครั้นจะทำลายหัวใจของเขาให้พินาศลง
3. การลดสายตาลงต่ำทำให้หัวใจมีสุขทำให้สบายอกสงบใจ และทำให้ได้รับความสุขสดชื่น ซึ่งการมองไปยังสิ่งหะรอมไม่สามารถให้ความรู้สึกเช่นนี้ได้เลย
5. การลดสายตาลงต่ำทำให้หัวใจมีศมี ตรงข้ามกับการมองไปยังสิ่งหะรอมซึ่งทำให้หัวใจมีตม (Ibn al-Qayyim, 2003 : 95-103) สิ่งที่ได้กล่าวมานั้นอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในโองการว่า

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا
فُرُوجَهُمْ^ج ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ^ط إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا
يَصْنَعُونَ﴾

(سورة النور : 30)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุหัมมัด) แก่บรรดาผู้ศรัทธาให้พวกเขาลดสายตาของพวกเขาลงต่ำ และให้พวกเขารักษาทวารของพวกเขา นั่นเป็นการบริสุทธิ์ยิ่งแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่พวกเขากระทำ”

(สุเราะฮ์อัลนุร : 30)

ท่านอิบนุ อัลกัอยยิม (Ibn al-Qayyim) ได้อธิบายอายะฮ์ “จงกล่าวเถิด (มุหัมมัด) แก่บรรดาผู้ศรัทธาให้พวกเขาลดสายตาของพวกเขาลงต่ำ” ว่า “นั่นคือจากการมองที่ไม่เป็นที่อนุญาตสำหรับพวกเขา” ในอายะฮ์นี้อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้ให้บรรดาผู้ศรัทธาลดสายตาต่ำ และพระองค์ ทรงลำทับอีกว่า “นั่นเป็นการบริสุทธิ์ยิ่งแก่พวกเขา” อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้ให้ลดสายตาต่ำในสุเราะฮ์อันนุร ซึ่งอันนุรมีความหมายว่า “รัศมี” ประหนึ่งว่าการลดสายตาต่ำเป็นบ่อเกิดของรัศมีในดวงใจ (Amin bin Abdullah al-Shaqāwi. 2013 : 701-702)

การแต่งงานเป็นยารักษาเยียวยาที่ยังประโยชน์ที่สุด และเป็นวัคซีนป้องกันจากภัยร้ายของฟิตนะฮ์นี้

ดังหะดีษของท่านนบี ﷺ รายงานจากอับดุลลอฮ์ บิน มัสอูด ซึ่งท่านนบีได้กล่าว
ว่า

((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ
أَغْضُ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ
فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ))

(أخرجه البخاري، 1993 : 4778)

ความว่า “โอ้บรรดาคนหนุ่มเอ๋ย ผู้ใดมีความสามารถที่จะ
แต่งงาน ให้เขาแต่งงานเถิด เพราะมันจะทำให้ลดสายตา
(จากการมองสิ่งที่หะรอม) และจะช่วยปกป้องอวัยวะเพศ
(จากการผิดประเวณี)ได้”

(บันทึกโดย al-Bukhari, 1993 : 4778)

ความยากจนของผู้ชายแต่ละคนไม่ได้เป็นอุปสรรคในการแต่งงานแต่อย่างใด แต่ทว่า
การแต่งงานนั้นกลับเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความร่ำรวยสู่ครอบครัว ด้วยเหตุนี้ท่านอิบนุมัสอูดจึง
กล่าวว่า “จงแสวงหาความร่ำรวยด้วยการแต่งงานเถิด” (Muhammad Ali al-Ṣabūnī, 1981 :
604/2)

2.3 ลักษณะของจริยธรรมที่กล่าวไว้ในอัลหะดีษ

มุศฏอฟา ฮิลมี (Muṣṭafā Hilmī, 2004 : 102) ได้กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ของอัก
ลากับหลักการของศาสนาได้ปรากฏอย่างชัดเจนโดยเฉพาะด้านการศรัทธาและด้านศาสนบัญญัติ ทำ
ให้ผู้ศรัทธาตระหนักอยู่เสมอว่า ชีวิตของเขาเป็นอาمانةห์ และได้พันนาการเข้ากับผู้อภิบาล จิตใจ
ของเขารำลึกถึงต่อผู้สร้างและมีจิตศรัทธาที่มั่นคง และจะมอบหมายตนเองต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในทุกการ
งานที่ได้ปฏิบัติ”

ฟูอัด อะห์วานี (Fu'ād al-'Ahwānī, 1967 :111) ได้กล่าวว่า “อิสลามกับ
อัครลาก็มีความสัมพันธ์กันโดยไม่สามารถแยกจากกันได้ ทั้งสองสิ่งมีความเกี่ยวพันกันในทุกด้าน และ
แสดงให้เห็นความแตกต่างของอิสลามจากศาสนาอื่นที่มีพื้นฐานความศรัทธามาจากความเชื่อ
ประเพณี และความคิด เหตุนี้อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งความสันติ และปลอดภัย เอาใจใส่ทุกการ
กระทำและการปฏิบัติของผู้ศรัทธา ด้วยการกำหนดแบบการดำเนินชีวิตจากอัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้น
พฤติกรรมของบุคคลจะส่งผลต่อสังคม ซึ่งสังคมจะดีต้องมีสมาชิกในสังคมที่ดีด้วยเช่นกัน” ฉะนั้น อัก
ลาคในอิสลาม หรือ จริยธรรมอิสลาม เป็นพฤติกรรมที่งามตามเกณฑ์ที่อิสลามได้กำหนด และเป็น
เครื่องหมายของความหวังแล้ว และยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกสู่ภายนอก
ของบุคคลเป็นผลมาจากความรู้สึกภายใน โดยมีหลักการศาสนาเป็นตัวชี้วัดว่าสิ่งใดดีและสิ่งใดไม่ดี
โดยมีหลักฐานที่มาจากอัลกุรอานและหะดีษของเราะสุล ﷺ ซึ่งหลักฐานที่ท่านเราะสุล ﷺ ได้กล่าวถึง
มารยาทต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การมีมารยาทที่ดีงาม

ท่านอบู อัด-ดร์ดาด์ رضي الله عنه ได้รายงานคำกล่าวของท่านนบี ﷺ ท่านได้กล่าวว่า

((مَا مِنْ شَيْءٍ أَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ))³

(أخرجه أبو داود، 1986 : 4799)

ความว่า : ไม่มีสิ่งใดที่จะหนักตาชั่ง (ความดีชั่วในวันกิยามัต)
ยิ่งไปกว่าการมีอุปนิสัยที่ดี

(บันทึกโดย Abū dawūd, 1986 : 4799)

และอีกตัวบทหนึ่ง จากอัมร์ บิน ซุอัยบ رضي الله عنه จากบิดาของท่าน จากปู่ของท่าน ท่าน
กล่าวว่า : ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَحَبِّكُمْ إِلَيَّ، وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ،
فَسَكَتَ الْقَوْمُ فَأَعَادَهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا قَالَ الْقَوْمُ : نَعَمْ يَا
رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا))⁴

(أخرجه أحمد، 1978 : 6735)

ความว่า “เอาไหม ฉันจะบอกพวกท่านว่าใครคือคนที่ฉันรัก
มากที่สุด และจะได้อยู่ใกล้ชิดกับฉันมากที่สุดในวันกิยามะฮ์
พวกเขานิ่งเงียบ ท่านจึงกล่าวทวนอีกสองหรือสามครั้ง พวก
เขาตอบว่า ได้ โอ้อท่านผู้เป็นรอซูลแห่งอัลลอฮ์ ท่านจึงกล่าวว่า
คือ ผู้ที่มีอุปนิสัยดีที่สุดในหมู่พวกเรา”

(บันทึกโดย Ahmad, 1978 : 6735)

³ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ, (al-Albaniy, 1988 : 5721)

⁴ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ, (al-Albaniy, 2000 : 2650)

2.3.2 ความสมบูรณ์ของอีมานมีความสัมพันธ์กับจริยธรรม

อิสลามให้ความสำคัญกับความสมบูรณ์ของอีมานและความดีงามของจริยธรรม การมีจรรยาบรรณที่ดีงามสามารถยกระดับอีมานให้อยู่ในความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น บุคคลหนึ่งที่ประเสริฐที่สุดคือผู้ที่มีทั้งอีมานและจริยธรรมอยู่ในตัว ดังหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

5 ((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا))

(أخرجه أبو داود، 1986 : 4062)

ความว่า “ท่านรَسُول ได้กล่าวว่า บรรดาผู้มูมินที่มีความศรัทธาที่สมบูรณ์ที่สุด คือ บุคคลที่มีมารยาทดีที่สุดในหมู่พวกเขา”

(บันทึกโดย Abū dawūd, 1986 : 4062)

2.3.3 การให้เกียรติแขกผู้เยี่ยมเป็นมารยาทที่น่าส่งเสริม

มุสลิมต้องให้เกียรติแขกผู้มาเยี่ยมบ้านหรือสถานที่ใดก็ตามไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนที่มียศทางสังคม หรือ เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังหลักฐานจากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ))

(أخرجه البخاري، 1993 : 6019)

ความว่า "ท่านรَسُول ได้กล่าวว่า บุคคลใดก็ตามที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันอะคีเราะฮ์เขาจงให้เกียรติแก่แขกของเขา"

(บันทึกโดย al Bukhariy, 1993 : 6019)

ความสำคัญของการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และต่อวันอะคีเราะฮ์อิสลามสอนศรัทธาชนให้มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกันการให้เกียรติแก่แขกผู้มาเยี่ยมเป็นสัญญาณหนึ่งแห่งความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และวันอะคีเราะฮ์ การไม่เอาใจใส่ต่อแขกผู้มาเยี่ยมเป็นสัญญาณแห่งความบกพร่องในอีมาน

⁵ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ์, (al-Albaniy, 1988 : 1232)

อีกตัวบทหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้ตระหนักถึงการเอาใจใส่เพื่อนบ้านโดยการช่วยเหลือ
 เผื่อแผ่ซึ่งกันเพื่อลดช่องว่างระหว่างความเห็นแก่ตัวตั้งหลักฐานจากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالذِّي يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَائِعٌ إِلَىٰ جَنْبِهِ))⁶

(أخرجه البيهقي، : 4991)

ความว่า “ยังไม่เป็นผู้ศรัทธาที่แท้จริงสำหรับผู้ที่มีเมตตา
 ในขณะที่เพื่อนบ้านของเขาหิวโหย”

(บันทึกโดย al-Baihaqi, n.d : 4991)

อิมานที่สมบูรณ์จำเป็นต้องเสริมด้วยจริยธรรม คุณธรรมที่ดั่งงามอย่างสม่ำเสมอ
 สาเหตุหนึ่งที่ทำให้อิมานไม่สมบูรณ์คือการไม่เอาใจใส่กับเพื่อนบ้าน ผู้ศรัทธาที่ประเสริฐจะไม่ยอมให้
 เพื่อนบ้านของเขาอยู่ในความอดอยากไม่มีกินในขณะที่เขานั่นนอนหลับค้ำคินด้วยท้องอืด

2.3.4 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติ

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญ ในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติแล้ว สำหรับผู้ที่ไม่เห็น
 ความสำคัญในเรื่องนี้ หรือคนที่ชอบตัดญาติขาดมิตร หรือคนที่เข้ากับญาติตัวเองไม่ได้ หรือพวกที่ชอบ
 ทะเลาะเบาะแว้งกับเครือญาติเป็นเนืองนิจ คนเหล่านี้ทำความดีเท่าไร อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ตอบรับอย่าง
 แน่นนอนดังหลักฐานจากโองการของอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว่า

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا^ط وَبِالْوَالِدَيْنِ
 إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ
 ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ

⁶ อัล อับบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษอะฮ์ดีษ คอฮีฮ, (al-Albaniy,1995 : 1/229)

السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن
كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾

(سورة النساء : 36)

และท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคนกลุ่มนี้ไว้ว่า

((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ رَحِمٍ))

(أخرجه البخاري، 1993 : 5984)

ความว่า “ผู้ที่ตัดขาดความสัมพันธ์จากเครือญาติจะไม่ได้เข้าสวรรค์”

(บันทึกโดย al Bukhariy, 1993 : 5984)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงได้เตรียมสวรรค์และนรกไว้แล้วสำหรับมนุษย์โดยมีทั้งคนที่มีสิทธิเข้าสวรรค์และผู้ที่ไม่มีสิทธิด้วยสาเหตุต่างๆ และสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่ได้เข้าสวรรค์ของอัลลอฮ์ ﷻ คือละเว้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติ มุสลิมจะต้องไม่ตัดขาดจากเครือญาติด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม ยิ่งเครือญาติที่เป็นพ่อและแม่ พี่และน้อง เป็นต้น

อิสลามกำชับและส่งเสริมความสามัคคีและสมานฉันท์ในครอบครัวและสังคม ความขัดแย้งกันเป็นสิ่งที่ห้ามในอิสลามเพราะจะนำมาซึ่งความแตกแยก ความเสียหาย และความหายนะแก่ประชาชาติ ความหายนะและความพินาศเคยเกิดขึ้นกับชนรุ่นก่อนเนื่องจากความขัดแย้งกัน มุสลิมต้องพยายามสร้างความเป็นเอกภาพ ปองดองและหลีกเลี่ยงความแตกแยก

2.3.5 การอิคลาศ ในการปฏิบัติความดี

ท่าน คอลิด อิบน์ หะมิด (Khālid ibn Ḥāmid al-Ḥāzimiyy 2000 : 137 – 139) กล่าวว่า “การเจตนาด้วยใจที่ปราศจากสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ คือ จริยธรรม หรือ อักลาฟ ที่เป็นคุณลักษณะประเสริฐยิ่ง เพราะ ความบริสุทธิ์ใจเป็นสิ่งที่ช่วยชำระขัดเกลาการกระทำของมนุษย์ให้หมดสิ้นมลทินของการโอ้อวด เพื่อให้การกระทำเหล่านั้นมีเจตนาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง ผู้บริสุทธิ์ใจจะพยายามชำระขัดเกลาจิตวิญญาณของเขาให้พ้นจากความชั่วร้าย และพยายามทำความดี

และรักษาเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์เอาไว้เพื่ออัลลอฮ์ ﷻ” ดังหลักฐานจากหะดีษของนบี ﷺ รายงานจากท่าน อุมัร อิบน์ อัลค็ฎ็อบ رضي الله عنه ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ... (الحديث))

(أخرجه مسلم ، 1981 : 3530)

ความว่า “ แท้จริง ทุกๆ กิจการงานขึ้นอยู่กับเจตนา และแท้จริง สำหรับทุกคนนั่นคือสิ่งที่เขาได้มีเจตนาไว้ ดังนั้น ผู้ใดที่การฮิจเราะฮ์ (อพยพ) ของเขามีเจตนาเพื่อสู่อัลลอฮ์ และเราะสุลของพระองค์ ดังนั้น การฮิจเราะฮ์ (อพยพ) ของเขานั้นไปสู่อัลลอฮ์ และเราะสุลของพระองค์และผู้ใดซึ่งการฮิจเราะฮ์ (อพยพ) ของเขาเพื่อโลกดุนยา หรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย ดังนั้นการฮิจเราะฮ์ (อพยพ) ของเขานั้นไปสู่อะไรที่เขาตั้งใจเป้าหมายไว้

(บันทึกโดย Muslim, 1981 : 3530)

ความสำคัญของหะดีษนี้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์ความรู้ในอิสลามและเกี่ยวข้องกับกับบทต่างๆ ของกฎหมายอิสลามมากถึงหลายสิบบท ความสำคัญของการตั้งเจตนา ซึ่งกิจการงานต่างๆ ทั้งที่เป็นภาคอาญิบ (บังคับ) และที่เป็นภาคสุนัต (ส่งเสริม) จำเป็นต้องตั้งเจตนา รวมถึงภาค มุบาห์ (สิ่งที่กระทำหรือละทิ้งก็ได้) หากตั้งเจตนาที่ดีจะได้รับผลบุญ ผู้ใดที่ตั้งเจตนาที่ดีเขาจะได้รับ ความดีและผู้ใดที่ตั้งเจตนาที่ชั่วร้ายเขาจะได้รับความชั่วร้าย ฉะนั้นแล้วทุกๆ การปฏิบัติอามัล (ความดี) ไม่ถือว่าเป็นอามัลศอและห์นอกจากต้องประกอบด้วยอย่างน้อยสองประการ คือ อามัลส่วน ภายนอกต้องตรงกับสุนนะฮ์ หรือ แนวทางของท่านนบี ﷺ และอามัลส่วนภายในต้องอิกลาส หรือ กระทำด้วยบริสุทธิ์ใจ (Ibn al-Qaiyim, n.d. : 93/2)

จริยธรรม หรือ อัคลาก เป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างจรรยา คือความประพฤติ และธรรม คือเครื่องรักษาความประพฤติอัคลาก ในอิสลามเป็นคำที่แสดงถึงรากฐานหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยเรียนรู้ผ่านคำภีร์อัลกุรอานวัจน

และแบบอย่างของท่านนบี ﷺ (Mustafa Muhammad al-Tihan, 2009 : 97) การปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม เป็นการปลูกฝังสติปัญญาซึ่งสนับสนุนให้มนุษย์ใช้ความคิดไปในเรื่องที่ดีงาม ไม่ขัดต่อหลักศาสนา การแสวงหาความจริง และการศึกษาหาความรู้เพื่อให้ผู้ศรัทธามีการวิเคราะห์ และการไตร่ตรองพฤติกรรมที่แสดงออกมา (‘Abd al-Rahman ibn ‘Abdullah al-Malikiy, 2005 : 34)

2.4 คุณลักษณะของจริยธรรม

อัลกุรอานและหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ ได้ระบุคุณลักษณะต่างๆ ของจริยธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเจตนาดีงาม และความบริสุทธิ์ใจ เพื่อแสวงหาผลตอบแทนความดี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาคุณลักษณะจริยธรรม 5 คุณลักษณะประกอบด้วย ดังนี้

2.4.1 อัซซุฮุด (الزُّهْدُ)

อัซซุฮุด (الزُّهْدُ) หมายถึง ละทิ้งความสุขสบายทางโลกเพื่อแสวงหาความโปรดปรานในวันอาคีเราะห์⁷ (Amin bin Abdullah al-Shaqāwi, 2013 : 637) ประโยคภาษาอาหรับใช้คำว่า “زَهَدَ فِي الدُّنْيَا” (Zahada fi al-duniā) หมายถึง ใช้ชีวิตแบบสมถะโดยปราศจากความสุขสบายทางโลกเพื่อโลกหน้า บุคคลที่ปฏิบัติคุณลักษณะซุฮุด เรียกว่า ซาฮิด (zahid) หมายถึง ผู้สมถะหรือ ผู้มีก้น้อย เป็นต้น (Amin Syukūr, 1997 : 1)

ท่านอาบู สัลมาน อัลดาร์อนีย์ (Abu Salmān al-Dārāni) ท่านได้กล่าวว่า “อัซซุฮุด คือ ละทิ้งสิ่งที่ทำให้เป็นเหตุและอุปสรรคในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ” และท่านอาบูนาอิม (Abū Na‘im) ได้กล่าวว่า “มีอุลมะมาฮ์หลายท่านได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับอัซซุฮุด (الزُّهْدُ) บ้างท่านให้ทัศนะว่าอัซซุฮุด คือ การละเว้นคบหาผู้คน อีกทัศนะหนึ่งได้กล่าวว่า อัซซุฮุด คือ การไม่ตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ และอีกทัศนะได้กล่าวว่า อัซซุฮุด คือ การลดบริโภคน้ำเพื่อให้อยู่ในสภาพความอยาก และ ท่านอาบูนาอิม (Abū Na‘im) ได้กล่าวว่า ฉันเลือกทัศนะที่กล่าวว่าอัซซุฮุด คือ ละทิ้งสิ่งที่ทำให้เป็นเหตุและอุปสรรคในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ” (Abū Na‘im, 1988 : 258/9)

ท่านอิบน์ ตัยมียะห์ (Ibn Taimiyyah) ได้กล่าวว่า “อัซซุฮุด (الزُّهْدُ) คือ สิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ และหลักชารีอะห์ (นิติศาสตร์อิสลาม) ประารถนาให้ทำ คือ สิ่งที่เกิดประโยชน์ในวันอาคีเราะห์ คือ

⁷ วันอาคีเราะห์ หมายถึง วันโลกหน้า, วันฟื้นคืนชีพ หรือวันแห่งการตอบแทน

การปฏิบัติคำสั่งใช้เพื่ออัลลอฮ์ ﷻ” อัซซุฮุด (الرُّهُدُ) คือ การละทิ้งคุณยา (โลก) เมื่อละทิ้งกิจการทางโลกเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความคล่องตัวที่จะนำไปสู่การอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ

จากทัศนะต่างๆ ของเหล่าปราชญ์เกี่ยวกับความหมายของอัซซุฮุด ผู้วิจัยเห็นทัศนะเหล่านั้นใกล้เคียงกัน จึงขอสรุปว่า อัซซุฮุด คือ ละทิ้งความสุขสบายทางโลกแสวงความโปรดปรานในวันโลกหน้า อัซซุฮุด คือ การละทิ้งกิจการทางโลกซึ่งเป็นเหตุและอุปสรรคในการทำอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และการไม่ตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ ท่านสุฟยาน อัซซุรี (Sufyan al-Thuri) ได้กล่าวว่า “อัซซุฮุด (الرُّهُدُ) หมายถึง การมองวัตถุทางโลกด้วยสายตาที่เอียงและทำงานปัจจัยยังชีพโดยไม่มีความกมูตัน” (Abū Na‘īm, 1988 : 386/6)

ท่าน อิบน์ ก็อยยิม (Ibn al-Qayyim) ท่านได้กล่าวว่า อัซซุฮุด “ความสมถะ” คือ คุณลักษณะทางด้านจริยธรรมที่สูงส่งประการหนึ่งที่ยุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญอย่างมาก ความสมถะในทัศนะของอิสลามนั้นหมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและตัดความผูกพันต่อวัตถุและการยึดติดต่อชีวิตทางโลกนี้ ในขณะที่เดียวกันมีความผูกพันต่อชีวิตทางจิตวิญญาณและวันแห่งการตอบแทนในโลกอาคีเราะห์ แต่ไม่ได้หมายถึงการละทิ้งชีวิตทางโลกและใช้ชีวิตอย่างสันโดษ ออกห่างจากผู้คนและสังคม” (Amin bin Abdullah al-Shaqāwi. 2013 : 637)

ท่านสุฟยาน อัซซุรี (Sufyan al-Thuri) ได้กล่าวว่า “อัซซุฮุด” หรือ สมถะ คือ การหันเหเบนความต้องการต่อสิ่งหนึ่งไปสู่สิ่งหนึ่งที่ดีกว่า และท่านได้กล่าวอีกว่า การสมถะต่อโลกคุณยามิได้หมายถึงการต้องห้าม (หะรอม) ในสิ่งที่อนุมัติ (หะลาล) และมีใช้การทิ้งทรัพย์สินเงินทองด้วย แต่การสมถะต่อคุณยานั้น หมายถึง การที่ท่านมั่นใจและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่มีอยู่ ณ พระหัตถ์ของอัลลอฮ์ ﷻ มากกว่าที่มีอยู่ในมือของตนเอง ละเว้นจากการโลภและความอยาก (Abū Na‘īm, 1988 : 386/6)

ท่านอัลหะสัน อัลบัสรี (Hasan al-Basri) ได้กล่าวว่า “สู่เจ้าจะมีเกียรติถ้าหากสู่เจ้าไม่ขอสิ่งปรารถนาจากมือมนุษย์ และถ้าหากสู่เจ้าขอยื่นมือขอกับมนุษย์ พวกเขาจะรังเกียจสู่เจ้าและจะไม่ฟังคำพูดของสู่เจ้า” (Abū Na‘īm, 1988 : 20/3)

ท่าน อิบน์ ก็อยยิม (Ibn al-Qayyim) ได้กล่าวว่า “การแสวงหาโลกแห่งอาคีเราะฮ์จะไม่สมบูรณ์ได้ เว้นแต่จะต้องมีความมกน้อยต่อชีวิตในโลกนี้ และความมกน้อย (สันโดษ) ในโลกนี้จะไม่ถูกต้องเว้นแต่จะต้องมองโลกนี้ในสองมิติ ได้แก่ดังนี้

1. เขาจะต้องมองว่า การใช้ชีวิตบนโลกนี้ไม่ถาวร และถ้าหากมนุษย์เราคลุกคลีกับการใช้ชีวิตอยู่ตลอดเวลา ทำให้เขานั้นเหนื่อยล้า เครียดกับหน้าที่การงานและประสบความสำเร็จยากลำบากต่างๆ

2. เขาจะมองไปยังอาคีเราะห์ (โลกหน้า) สักวันหนึ่งเขาจะต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ในในอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่ถาวรและชั่วนิรันดร์ (Amin bin Abdullah al-Shaqāwi. 2013 : 637) ดังโองการที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว่า

﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾

(سورة الأعلى : 17)

ความว่า “ทั้ง ๆ ที่ปรโลกนั้นดีกว่าและจีรังกว่า”

(สุเราะฮ์อัลอะอะลา : 17)

การใช้ชีวิตในโลกอาคีเราะห์หรือวันฟื้นคืนชีพนั้นเป็นสิ่งที่แน่นอนและถาวรเพราะเป็นวันแห่งการตอบแทน ผู้ที่มีคุณลักษณะสมณะหรือซาอิดเขาจะมองไปอย่างโลกนี้เสมือนเป็นสิ่งไร้ค่าและเข้าใจถึงแก่นแท้ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ดังบทกลอนภาษาอาหรับที่ได้กล่าวว่า

قَدْ نَادَتِ الدُّنْيَا عَلَى نَفْسِهَا ... لَوْ كَانَ فِي الْعَالَمِ مَنْ يَسْمَعُ
كَمْ وَائْتِقِ بِالْعُمْرِ أَفْنِيَّتَهُ ... وَجَامِعِ بَدَدْتُ مَا يَجْمَعُ

ความว่า “แท้จริงแล้วคุณยา (โลกนี้) ได้รำพึงตนว่า...ถ้าหากชาวโลก (มนุษย์) ได้ยิน มากน้อยแค่ไหนคนที่คิดว่ามีอายุไขฉันได้ทำให้เขาสูญหายไป... และผู้สะสมทรัพย์และฉันได้ทำให้มันเสียหาย”

คุณยาได้เผยถึงฟิตนะห์ (ความหายนะ) ที่เกิดขึ้นกับบรรดาชาวโลกคือ การที่มนุษย์ใช้ชีวิตบนโลกนี้ไม่รู้วัตถุประสงค์ที่แท้จริง โดยที่มนุษย์นั้นหลงใหลกับความสุขสบายและสะสมทรัพย์สมบัติบุคคลเหล่านี้แหละคือผู้ที่ประสบความหายนะ (Ibn Rajab, 2004 : 1/29)

บรรดาอุละมาอ คือท่านอิบนุ รอฎิบ ท่านอิบนุ อัลก้อยยิมและท่านอิมามอัลฆอซาลีได้แบ่งระดับขั้นของความสมณะไว้ดังนี้

ระดับที่หนึ่ง คือ บุคคลที่สมณะต่อคุณยา แต่แท้จริงแล้ว เขายังมีความต้องการต่อมันทัวใจของเขายังปรารถนามัน จิตวิญญาณยังหันไปยังมีมัน แต่ทว่า เขาพยายามที่หักห้ามตนเองจากมันนี้คือ มุตะชะฮิด (ผู้ที่พยายามสมณะ)

ระดับที่สอง คือ บุคคลที่ละทิ้ง دنیاเพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะเขามองว่ามันคือสิ่งที่ไร้ค่า เมื่อเทียบกับสิ่งที่เขาจะได้รับ (ในโลกหน้า) บุคคลประเภทนี้ พวกเขาคือ ผู้สมถะ แม้ว่าเขา ก็ยังสะสมมัน(บ้าง)เช่นกัน สภาพในระดับนี้ เปรียบได้กับการละทิ้งเงินหนึ่งดริฮัม เพื่อให้ได้รับสองดริฮัม

ระดับที่สาม คือ บุคคลที่สมถะต่อ دنیاเพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเขายังสมถะใน การสมถะของตนเองอีกด้วย หมายถึง เขามองตัวเองว่าไม่ต้องการสิ่งใดอีกแล้ว สภาพเช่นนี้ เปรียบได้ กับคนที่ทิ้งขยะ แล้วเลือกหยิบไข่มุกมาแทน หรือเปรียบได้กับคนที่ต้องการเข้าไปในวังของกษัตริย์ แต่ ถูกสุนัขตัวหนึ่งขวางไว้ที่ประตูด้านหน้า เขาจึงขว้างขนมปังก้อนหนึ่งให้มัน แล้วเขาก็เข้าไปยังวัง กษัตริย์ (Ahmad Farid, 1985 : 68)

2.4.1.1 หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะอัซซุคุด

อัลลอฮ์ ﷻ ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของ دنیا (โลก) บรรดามนุษย์ที่เน้น เฉพาะการใช้ชีวิตบนโลกใบนี้และอัลลอฮ์ ﷻ ได้อธิบายถึงแก่นแท้เกี่ยวกับ دنیا ดังโองการของอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว่า

﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ
وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ
غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهَيِّجُ فَتْرَتَهُ مُصْفَرًّا
ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا ۗ وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ ۗ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَمَتَّةٌ
الْغُرُورِ﴾

(سورة الحديد : 20)

ความว่า “พึงทราบเถิดว่า แท้จริงการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้มิใช่อื่นใด เว้นแต่เป็นการละเล่นและการสนุกสนานร่าเริงและเครื่องประดับและความโอ้อวดระหว่างพวกเจ้า และการแข่งขันกันสะสมในทรัพย์สินและลูกหลาน เปรียบเสมือนเช่น

น้ำฝนที่การอกเงยพืชผลยังความพอใจให้แก่สักรแล้วมันก็
เหี่ยวแห้งเจ้าจะเห็นมันเป็นสีเหลือง แล้วมันก็กลายเป็นเศษ
เป็นขึ้นแห้ง ส่วนในวันปรโลกนั้นมีการลงโทษอย่างสาหัส
และมีการอภัยโทษและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ และ
การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ มีโชอื่นใดนอกจากการแสวงหา
ผลประโยชน์แห่งการหลอกลวงเท่านั้น”

(สุเราะฮ์อัลหะดีด : 20)

โองการข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงรอบรู้ทรงปรีชาญาณยิ่งได้สาธยายถึงสภาพของ
โลกดุนยาซึ่งเป็นสถานที่ทดสอบมนุษย์ ดังนี้

1. มันเป็นสถานที่ละเล่นสนุกสนาน ที่มีแต่การเหน็ดเหนื่อย
2. เป็นสถานที่ๆ เต็มไปด้วยสิ่งไร้สาระคอยล่อลวงยั่วมนุษย์ให้ละทิ้งสิ่งที่
เกิดประโยชน์แก่ชีวิตในโลกหน้า
3. เป็นสถานที่ๆ มีการประดับประดาด้วยความสวยงามที่ลวงตาผู้คน
4. โลกนี้มีแต่การโอ้อวดประชันและอวดดีกัน
5. มีการแข่งขันกันสะสมลูกหลานและทรัพย์สินเงินทองกันแค่นั้นเอง

อัลลอฮ์ ﷻ ได้อุปมาถึงการที่โลกนี้จะล่มสลายและพังพินาศลงอย่างรวดเร็ว ดัง
พืชผลที่อกเงยขึ้นมาด้วยความเขียวชอุ่มอุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำฝนที่หลั่งลงมา สร้างความปลื้มใจแก่ผู้
ปลูกเป็นอย่างมาก แต่เมื่อการเจริญเติบโตได้เต็มที่แล้ว มันก็จะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเหลือง แล้วกลายเป็น
ซึ่งแห้งเป็นขึ้นเล็กขึ้นน้อยขาดกระเจิง ลักษณะเช่นนี้แหละคือสภาพที่แท้จริงของโลกดุนยาที่มันเขียว
ชอุ่มอยู่หลายปี แต่มันจะพังพินาศลงมาอย่างรวดเร็ว ทั้งหมดนี้เพื่อบอกให้รู้ว่าเมื่อมันเริ่มที่จะพัง
เมื่อใดก็จะพังลงมาอย่างรวดเร็ว และใกล้เวลาที่โลกนี้จะพังลงมาแล้วด้วย อัลลอฮ์ ﷻ ได้เผยความ
จริงเกี่ยวกับการใช้ชีวิตบนโลกใบนี้เพราะมันคือการหลอกลวงและสร้างพินาศให้สาเหตาก็มาจาก
ทรัพย์สินที่มีอยู่บนโลกใบนี้และมนุษย์แย่งชิงกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองปรารถนา เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่ง
สำคัญสำหรับผู้ศรัทธาที่จะต้องเรียนรู้ถึงคุณลักษณะสูงสุดเพื่อที่จะปกป้องตนเองจากความโลภใน
ทรัพย์สิน (Amin bin Abdullah al-Shaqawi. 2013 : 635)

อีกโองการหนึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงสถานะภาพของมนุษย์ซึ่งมีความรู้สึกและ
ความอยากทางอารมณ์ไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางด้านเพศตรงข้ามและมีความโลภทางด้าน
ทรัพย์สินซึ่งเป็นบททดสอบบ่าวของพระองค์ ดังโองการได้ตรัสว่า

﴿زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ
وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ
وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَمِ وَالْحَرثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَّعَ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۗ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَآئِ﴾

(سورة آل عمران : 14)

ความว่า “ได้ถูกทำให้สวยงาม (ลุ่มหลง) แก่มนุษย์ซึ่งความรัก
ในบรรดาสิ่งที่เป็นเสน่ห์อันได้แก่ ผู้หญิงและลูกชาย ทองและ
เงินอันมากมาย ม้าดี ปศุสัตว์ และไร่นา นั้นเป็นสิ่งอำนวย
ประโยชน์ชั่วคราวในชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้เท่านั้น
และอัลลอฮ์นั้น ณ พระองค์ คือที่กลับอันสวยงาม (มหัศจรรย์)
เจ้าจงกล่าวเถิดว่าจะให้ฉันบอกพวกเจ้าถึงสิ่งที่ดีกว่านั้นไหม
คือบรรดาผู้ที่มีความยำเกรงจะได้รับบรรดาสวรรค์ ณ
พระผู้เป็นเจ้าของพวกเขา ซึ่งมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านอยู่
เบื้องล่าง โดยที่พวกเขาจะพำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล และจะ
ได้รับบรรดาคูครองที่บริสุทธิ์ รวมทั้งได้รับความพึงพอใจ
จากอัลลอฮ์ด้วย และอัลลอฮ์นั้นทรงเห็นปวงบ่าวทั้งหลาย”

(สุเราะฮ์อัลอิหมรอน : 14)

เมื่อใดที่คนหนึ่งได้เห็นถึงแก่นแท้ของโลกทั้งสองแล้ว ย่อมมีผลดีต่อเขาที่จะใช้
สติปัญญาที่มีไตร่ตรองในทางที่จะให้มีความพอเพียงได้อย่างถูกต้อง ซึ่งโดยปกติคนเราย่อมรู้ว่าอะไร
ที่มีอยู่ในโลกที่จะให้ประโยชน์แก่ชีวิตเขาได้เขาก็จะรับมันเอาไว้ และอะไรที่เป็นความสุขของโลก
หน้าที่เขากำลังรอคอย

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสบอกถึงสภาพการณ์ที่จะเกิดขึ้นในโลกอาคิเราะฮ์ จะมีการลงโทษ
อย่างรุนแรงแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ ﷻ และได้กล่าวถึงการลงโทษแก่ผู้ที่พึงพอใจ เชื่อมกันอย่างหนักแน่น
ต่อชีวิตในโลกนี้ และไม่สนใจ หลงลืมต่อชีวิตในโลกหน้าว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا
غَافِلُونَ ﴿٧٧﴾ أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ﴾

(سورة يونس : 7-8)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ที่ไม่หวังที่จะมาพบกับเราทั้งยังพึงพอใจกับชีวิตในโลกนี้และมีความมั่นใจต่อมัน และบรรดาผู้ที่ละเลยต่อสัญญาณต่างๆ ของเรา คนเหล่านั้นมีที่พำนักอยู่ในนรก เนื่องจากสิ่งที่พวกเขาชวนขวยเอาไว้เอง”

(สุเราะฮ์ยูนุส : 7-8)

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสตำหนิต่อบรรดาผู้ศรัทธาที่พึงพอใจกับชีวิตในโลกนี้ ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنفِرُوا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ءَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ
الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ ؕ فَمَا مَتَّعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي
الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾

(سورة توبة : 38)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย มีอะไรเกิดขึ้นหรือ เมื่อมีผู้ป่าวประกาศแก่พวกเจ้าให้ออกต่อสู้ พวกเจ้าก็อืดอาดล่าช้าไม่เต็มใจที่จะออกรบ พวกเจ้าพึงพอใจกับชีวิตแห่งโลกนี้กระนั้นหรือ? ชีวิตความเป็นอยู่ในโลกนี้มีค่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตในโลกหน้า”

(สุเราะฮ์อัลเตาบะฮ์ : 38)

ท่านนบี ﷺ ได้สาธยายความโปรดปรานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานให้กับบ่าวของพระองค์ในโลกนี้หากเทียบกับโลกหน้าแล้วมันน้อยนิด ท่านนบีได้กล่าวว่า

((وَاللَّهِ، مَا الدُّنْيَا فِي الآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ هَذِهِ - وَأَشَارَ يَحْيَىٰ بِالسَّبَابَةِ - فِي الْيَمِّ فَلَيَنْظُرُ بِمِ تَرْجِعُ))
(أخرجه مسلم، 1981 : 2858)

ความว่า “ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ﷻ ว่า ค่าของคุณยาอันน้อยนิดเมื่อเปรียบเทียบกับโลกหน้าแล้วเท่ากับน้ำที่ติดมากับนิ้วชี้ที่เมื่อจุ่มลงไปทะเล (ส่วนน้ำที่เหลือในทะเลคือค่าที่มีอยู่ในโลกหน้า)”

(บันทึกโดย Muslim, 1981 : 2858)

จากท่านอบูล อับบาส สะหฺล บิน สะอฺด อัซสะอฺดียฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺ เขากล่าวว่า

((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، ذُلِّي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَ أَحَبَّنِي النَّاسُ فَقَالَ : - اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ ، وَ اِزْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ))
(أخرجه ابن ماجه، 1997 : 4102)

ความว่า ชายคนหนึ่งมาหาท่านนบี ﷺ แล้วกล่าวว่า “โอ้ท่านเราะฮิมะฮุลลอฮฺ โปรดชี้แนะแก่นฉันซึ่งการงานหนึ่งที่หากฉันปฏิบัติมันแล้ว อัลลอฮ์ ﷻ จะทรงรักฉัน และมนุษย์ก็จะรักฉันด้วย ท่านนบีจึงกล่าวว่า เจ้าจงซาฮิดต่อคุณยาแล้วอัลลอฮ์ ﷻ ก็จะรักเจ้า และจงซาฮิดต่อสิ่งที่มีอยู่ในมือมนุษย์ (ไม่ยื่นมือขอ) แล้วเจ้าจะเป็นที่รักของมนุษย์”

(บันทึกโดย Ibn Majah, 1997 : 4102)⁸

⁸ อัล อัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮฺ, (al-Albaniy, 1995 : 944)

การที่บ่าวคนหนึ่งจะเป็นที่รักยิ่งในทัศนะของอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเขาจะต้องปลีกตัวจากความทุกข์สบายในโลกนี้ซึ่งเป็นที่พำนักอันชั่วคราว บุคคลที่ละทิ้งคุณยาเพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะเขามองว่ามันคือสิ่งที่ไร้ค่า เมื่อเทียบกับสิ่งที่เขาจะได้รับในโลกหน้า การใช้ชีวิตในโลกนี้เต็มไปด้วยพิตนะมากมายไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินลูกหลานยศถาบรรดาศักดิ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในการใช้ชีวิต

ครั้งที่ท่านอุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้เข้าไปหาขอหาบะอ์ท่านหนึ่งเพื่อไปถามความทุกข์สุข คือ ท่านหุไซเราะห์ อิบน์ อัลยะมัน ท่านอุมร์ จึงเอ่ยถามว่า “ท่านเป็นอย่างไรบ้าง” ท่านหุไซเราะห์ อิบน์ อัลยะมัน ก็ตอบว่า “ฉันนั้น ณ ตอนนี้อยู่มีความรักและผูกพันยิ่งกับสิ่งที่เป็นพิตนะ และฉันรังเกียจตียิ่งต่อสิ่งที่เป็นสัจธรรม” ท่านอุมร์ ก็เลยเอ่ยถามอีกครั้ง “ท่านหมายถึงอะไร” ท่านหุไซเราะห์ อิบน์ อัลยะมัน ก็ตอบว่า “ฉันมีความรักยิ่งต่อลูก และฉันรังเกียจต่อการตาย” มีรายงานจากท่านอนัส บิน มาลิก رضي الله عنه ท่านได้ไปเยี่ยมขอหาบะอ์ที่ชื่อว่า अबดุลเลาะห์ อิบน์ มัสอูด رضي الله عنه ซึ่งป่วยหนัก ท่านอนัสจึงถามถึง “โอ้อ ท่าน อิบน์ มัสอูด อาการของท่านเป็นอย่างไรบ้าง” ท่าน अबดุลเลาะห์ อิบน์ มัสอูด رضي الله عنه ก็เลยตอบว่า “ฉันอยู่ในนิอัมัตของอัลลอฮ์ ﷻ ” ท่านอนัสก็เลยถาม ท่าน अबดุลเลาะห์ อิบน์ มัสอูดจึงพูดว่า “ช่วงเวลาที่คุณป่วยหนักหัวใจฉันมีความยึดมั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ สามารถนึกถึงพระองค์ทุกวินาที” ท่านอนัส จึงถามท่าน अबดุลเลาะห์ อิบน์ มัสอูดว่า “ท่านจะอ้อนวอนขอความช่วยเหลืออะไรจากฉันไหม” ท่าน अबดุลเลาะห์ อิบน์ มัสอูด ตอบว่า “ฉันไม่มีเรื่องอะไรที่จะอ้อนวอนจากท่านแต่ฉันกังวลบาปที่มากมายซึ่งไม่ได้รับการอภัยโทษ” (’Iman al-Sh‘ubān, 2014 : 12 - 13)

บรรดาขอหาบะอ์มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และกลัวว่าตนจะออกนอกกรอบศาสนาโดยมีความกังวลในใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง พฤติกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความซาฮิดในการใช้ชีวิตของบรรดาขอหาบะอ์ซึ่งเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาเป็นบทเรียน

2.4.1.2 ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอัลซุฮุด

ท่านอิบน์ ก็อยยิม (Ibn al-Qayyim, 1994 : 172) กล่าวว่า “อัลซุฮุด (الزهد) หมายถึง ความมักน้อย สมถะหรือความพอเพียง การละเว้นจากสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ในวันอาคิเราะฮ์” และท่านอิบน์ ก็อยยิม ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของ “อัลซุฮุด (الزهد) หรือความมักน้อยกับชีวิตในโลกนี้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. มักน้อยโดยการระงับจากสิ่งที่หะรอม ซึ่งถือเป็นฟิรฎุฮัยน (เป็นหน้าที่ระดับปัจเจกบุคคล)
2. มักน้อยโดยการหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่คลุมเครือ ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของความคลุมเครือ หากคลุมเครือมากก็จะเป็นวาญิบ แต่หากเพียงเล็กน้อยก็จะเป็นแค่สุนัต
3. มักน้อยในสิ่งที่เกินความจำเป็น
4. มักน้อยโดยการหลีกเลี่ยงจากคำพูด การมอง การถาม และการพบปะสังสรรค์กันในเรื่องที่ไร้สาระ
5. มักน้อยต่อความรู้สึกที่ไม่จำเป็นต้องแคร้กับผู้คนทั้งหลาย
6. มักน้อยไม่แยแสกับอารมณ์ใฝ่ต่ำของตนเอง โดยที่จะต้องยอมสยบต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ อย่างศิโรราบ
7. การมักน้อยที่ครอบคลุมทุกๆ เรื่อง นั่นคือ การมักน้อยต่อสรรพสิ่งทั้งปวงที่นอกเหนือจากอัลลอฮฺ ﷻ และจากทุก สิ่งที่ทำให้หลงลืมต่อพระองค์
8. และความมักน้อยที่ประเสริฐสุด คือการไม่แสดงออกถึงความมักน้อยต่อหน้าสาธารณชน (Ibn al-Qayyim, 1994 : 138)

2.4.2 อัลว้อ (الْوَرَعُ)

ท่าน (Ibn Manzur) ได้อธิบายคำนิยามของคำว่า “ว้อ” (wara’) เป็นคำภาษาอาหรับจากคำว่า “وَرَعَ يَرَعُ” หมายถึง ยับยั้ง หลีกห่าง คำว่า الْوَرَعُ พยัญชนะตัว “รอ” เป็นสระฟัดหะฮฺ หมายถึง อึดอัด และถ้าหากพยัญชนะตัว รอ เป็นสระกะสเราะฮฺ الْوَرَعُ หมายถึง วิดกกังวล ระวังตนหลีกห่างและมีความรู้สึกอึดอัดใจ (Ibn Manzur, 1968 : 276/9)

ส่วนความหมายทางวิชาการ คือ บรรดาอุละมาอได้ให้ทัศนะที่แตกต่างกัน เช่น ว้อ หมายถึง การยับยั้งตนจากสิ่งที่จะนำไปสู่เกิดการเสื่อมเสียจากสิ่งคลุมเครือลามไปถึงสิ่งฮารอม และบางอุละมาออธิบายว่า ว้อ (wara’) หมายถึง ชับแคบ ลำบาก และถ้าอิงคำไปยังมนุษย คือ ผู้ซึ่งมีความตักวาและระวังตนหรือการละเว้นจากสิ่งที่เกรงว่าจะทำให้เกิดโทษในวันอาคิเราะฮฺ และยังหมายถึงพอใจในสิ่งที่มี (Ibn Qayyim, 1994 : 118)

ท่าน อิบน์ ก็อยยิม (Ibn Qayyim) ได้กล่าวว่า “ว้อ หมายถึง ผู้ซึ่งระวังตนและมีชีวิตที่ชับแคบหันหลังให้กับคุณยา” คือ ระวังตนจากสิ่งคลุมเครือ (shubhat) หมายถึงสิ่งที่ไม่ชัดเจน

ว่าเป็นฮาลาล (Halal) อนุมัติหรือว่าฮารอม (Haram) ไม่อนุมัติในหลักชารีอะห์อิสลาม (Ibn Qayyim, n.d.20/2)

สรุปคำนิยามของ“วาร์อ” (wara’) คือละทิ้งสิ่งคลุมเครือละเว้นสิ่งที่เกินความจำเป็นในการใช้ชีวิต” บางทีศนะอูละมาฮาศาล์ฟได้กล่าวว่า“วาร์อ” (wara’) คือการรักษาบทบัญญัติศาสนา หมายถึงการปฏิบัติตามและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและหวังผลตอบแทนในวันโลกหน้า การระวังตนจากสิ่งที่จะนำไปสู่การปนเปื้อนในสิ่งคลุมเครือ เช่น รักษาอวัยวะภายนอก ลิ่น และหัวใจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่คอยขับเคลื่อนให้ตกหลุมสิ่งคลุมเครือและนำไปสู่สิ่งฮารอม

ท่านอิบน์ ตัยมียะฮ (Ibn Taimiyyah, 2014 : 511/10) ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะวาร์อ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วาร์อ คือ ละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนเองมีความรู้สึกว่าการดังกล่าวนั้นคลุมเครือไม่แน่ใจ ไม่ชัดเจนว่าซึ่งมีความน่ารังเกียจต่อตนเองและเลือกสิ่งที่ดีกว่า
2. วาร์อ คือ เปรียบเสมือนไม่มีความอยากกระตือรือร้นต่อสรรพสิ่งทางโลกหรือละทิ้งสิ่งที่ได้มาเพราะกลัวตกหลุมไปกระทำการฮารอม

การประพฤติดนของมุสลิมในคุณลักษณะ วาร์อ (wara’) ในการหาปัจจัยยังชีพและการดำรงชีวิตไม่ค่อยมีผู้คนเอ่ยถึงคุณลักษณะนี้เลย ด้วยความมั่งง่ายของมุสลิมในคุณลักษณะนี้ มีมุสลิมจำนวนไม่น้อยตกหลุมในการกระทำที่น่ารังเกียจเพื่อสนองความต้องการโดยไม่ใส่ใจว่าสิ่งที่กระทำไปผิดหลักศีลธรรมและบทบัญญัติศาสนา เช่น ดอกเบียร์ พุดเท็ง หลอกหลวง และการกระทำอื่นๆ ที่ ฮารอมโดยกระทำไปแล้วไม่รู้สึกว่าเป็นบาปแค่สนองความต้องการในการดำรงชีวิตไปในแต่ละวัน

ท่านอิมาม อัลรอฮิบ อัลอัศฟะฮานีย์ (Al-Raghib Al-Asfahani, 1980 : 323) ได้แบ่งชั้นของวาร์อ (wara’) เป็นสามระดับ ดังนี้

ระดับแรก คือ วาญิบ (وَاجِبٌ) หมายถึง ห่างไกลจากสิ่งต้องห้ามต่างๆ โดยบทบัญญัติชะรีอะห์อิสลาม สิ่งนี้เป็นการบังคับมุสลิมทุกคน

ระดับที่สอง คือ สุนัต (سُنَّةٌ) หมายถึง ละทิ้งสิ่งคลุมเครือหรือเคลือบแคลงสงสัย คล้ายๆ ซึ่งเป็นปัญหาไม่รู้ว่าฮาลาลหรือฮารอม สิ่งนี้สำหรับมุสลิมทั่วไป

ระดับที่สาม คือ ฟาฎีละห์ (فَضِيلَةٌ) (การสร้างคุณค่าให้ตนเอง) หมายถึง ยับยั้งตนจากการอุปโลกบริโลกเว้นแต่อย่างน้อยนิดเท่าความจำเป็นสิ่งนี้สำหรับบรรดานบีและรอซูลของอัลลอฮ ﷺ บรรดาซอดีกิน (ผู้สัตย์จริง) บรรดาซุหะดาอ (ผู้เสียชีวิตในหนทางของอัลลอฮ) และบรรดา ซอลิฮีน (ผู้ปฏิบัติความดี)

2.4.2.1 หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะอัลว้ารอ

ในคำกิริอัลกุรอานไม่มีกล่าวเกี่ยวกับว้ารอ (wara') โดยตรง แต่มีโองการของอัลลอฮ์ ﷻ ได้ระบุเกี่ยวกับคุณลักษณะของว้ารอ (wara') โดยอ้างจากความหมายของประโยคจากอายะห์อัลกุรอาน การใช้ชีวิตบนโลกนี้อย่างซบแคบ หมายถึง การไม่ใส่ใจไม่ปรารถนาสิ่งใ้ไร้สาระและไม่ปรารถนาสิ่งใ้อำนวยความสะดวกสบาย ในทางกลับกันมีความพอใจในสิ่งใ้มีอยู่และไม่สนองต่อความต้องการตามอารมณ์ใ้ต่ำ อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ مِنْكُمْ مَّن يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّن يُرِيدُ
الْآخِرَةَ..... ﴾

(سورة آل عمران : 152)

ความว่า “จากบรรดาผู้ใ้มีผู้ใ้ต้องการ (ความสุขสบาย) โลกนี้ และจากบรรดาผู้ใ้มีผู้ใ้ต้องการ(ความสุขสบาย) โลกหน้า”

(อาละอิมรอน ; 152)

อุลมาอได้ใ้ให้ทัศนะว่า ว้ารอ (wara') เป็นเกียรติใ้ประเสริฐ เพื่อให้ถึงระดับผู้ใ้ว้ารอเขาจะต้อละทิ้งสิ่งใ้เป็นมักโรฮ (makruh)⁹ และระมัดระวังตนในการอุปโภคบริโภคโดยมีคุณลักษณะซุฮุด อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว้าว่า

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
الْمُسْرِفِينَ ﴾

(سورة الأعراف : 31)

⁹ ไม่ส่งเสริมปฏิบัติ

ความว่า “และสู่เจ้าจงรับประทานและจงดื่มน้ำ (จากปัจจัยยังชีพที่ได้ประทานให้และได้รับการอนุมัติ) และสู่เจ้าอย่าสุรุษสุร่าย แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ชอบผู้ที่สุรุษสุร่าย”

(สุเราะฮ์อัลอะอฺรอฟ : 31)

มุสลิมต้องละทิ้งสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ระวังตนจากสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้รับความหมายของคำว่า “วารอ” (wara’) ไว้ในคำศัพท์เดียว ดังที่กล่าวไว้ในหะดีษ ดังนี้

((مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ))

(أخرجه الترمذي، 2003 : 2318)

ความว่า “ส่วนหนึ่งจากความสวยงาม (สมบูรณ์) ของอิสลามของบุคคลหนึ่งนั้น คือการที่เขาละทิ้งสิ่งที่ไม่มีความหมายต่อเขา”

(บันทึกโดย al Thirmidhiy, 2003 : 2318)

ความหมายที่ว่าละทิ้งการทำงานที่มีใช้หน้าที่ของตน คือ ละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ตัวเราไม่ว่าจะเป็นการสนทนาการมองการฟังทุกอริยบทและกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในบุคคลที่วารอ (wara’) คือ เมื่อเขาได้รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งคลุมเครือ จากนั้นเขาจะหลีกเลี่ยงทิ้งห่างถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านั้นมีความขัดแย้งในประเด็นของหุกุมว่าเป็นที่อนุญาตในทัศนะอะลละมาอ์

ท่านนบี ﷺ สั่งใช้ให้ประชาชาติจงระวังซุบูฮาท (สิ่งที่คลุมเครือ) ดังเช่นหะดีษจากท่านอันนุอมาน บิน บะซ็ีร ได้กล่าวไว้ว่า ฉันได้ยินท่านรอซูล ﷺ กล่าวไว้ว่า :

((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنٌ ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنٌ ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ . فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ . وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ . أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى ، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ . أَلَا

وَإِنَّ فِي الْحَسَدِ مُضْغَةً ، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْحَسَدُ كُلُّهُ ،
وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْحَسَدُ كُلُّهُ ، (أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ))

(أخرجه البخاري، 1993 : 52 و مسلم، 1981 : 4178)

ความว่า “แท้จริงสิ่งที่อนุญาตนั้นชัดเจน และสิ่งที่ห้ามนั้นก็ชัดเจน แต่ในระหว่างทั้งสองนั้น มีประการที่สงสัยเกิดขึ้น ในกฎข้อบังคับของมัน และผู้คนโดยมากแล้ว ไม่ทราบความแน่นอนของมัน ฉะนั้น ผู้ใดที่กลัวว่าตัวของเขา จะตกเข้าไปอยู่ในสิ่งที่สงสัยแล้ว ก็จงให้ศาสนาของเขา และศักดิ์ศรีของเขา พ้นเสียจากตำหนิตืดเย็นเถิด และผู้ใดได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งหรือประการที่สงสัยแล้ว ก็เท่ากับเขาได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้น หรือประการที่ห้ามแล้ว ประดุจดังคนเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเขาทำการเลี้ยงสัตว์ อยู่ในที่รอบๆ สถานที่หวงห้าม มันก็ใกล้ ที่จะเข้าไปในที่นั้นแล้ว โปรดทราบเถิดว่า แท้จริงทุกๆ เจ้าของ ที่เป็นผู้ปกครองนั้น เขาหวงห้าม โปรดทราบเถิดว่า และแท้จริงการห้ามของอัลลอฮ์นั้น คือบรรดาสิ่งที่ห้ามของพระองค์ โปรดทราบเถิดว่า และแท้จริงในร่างกายนั้น มีเนื้ออยู่ก้อนหนึ่งในเมื่อมันดีแล้ว ร่างกายทั้งหมดก็ดี แต่ในเมื่อมันเสียแล้ว ร่างกายทั้งหมดก็เสีย โปรดทราบเถิดว่า เนื้อก้อนนั้นก็คือหัวใจ”

(บันทึกโดย al-Bakhari 1993 : 52 ,Muslim 1981 : 4178)

การงานทุกอย่างในชีวิตนี้ มีดีที่ใจยินยอม ซึ่งเมื่อกระทำแล้วทำให้รู้สึกสบายอกสบายใจ และที่ชั่วก็ใจไม่ยินยอม ซึ่งเมื่อกระทำแล้วทำให้ไม่สบายใจ ประการแรกนั้นเป็นสิ่งที่ศาสนาอนุญาตให้กระทำได้ ประการที่สองนั้นเป็นสิ่งที่ศาสนาห้ามไม่ให้กระทำ และทั้งสองประการนั้นแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีปิดบังในข้อเท็จจริง และกฎบัญญัติของมัน สำหรับการทำงานที่ดีก็คือ ที่เป็นประโยชน์เป็นที่ชอบ และเป็นคุณแก่ส่วนตัว และส่วนรวม นั่นคือที่เป็นอนุมัต (ฮะลาล) ส่วนการทำงานที่ชั่วนั้นก็คือ ที่เป็นโทษ ที่มีชอบ และไม่เป็นคุณแก่ส่วนตัว และส่วนรวม นั่นคือที่เป็นฮะรออม ในเมื่อสิ่งที่ถูก

อนุมัตติ (ฮะลาล) เป็นสิ่งที่กระทำได้ เป็นที่ชัดเจนในการอนุญาต และสิ่งที่ฮะรอมเป็นสิ่งที่จะต้องห้าม เพราะได้ประจักษ์ในการห้าม ดังนั้น มีสิ่งหนึ่งที่ยังไม่รู้กฎบัญญัติ และทำที่ สิ่งนี้ก็คือการงานที่เรียกว่า มุขตะบิฮาท คือ เป็นการงานที่เป็นที่สงสัย ซึ่งรอซูลุลลอฮ์ได้เตือนให้เราระวังในฮะดีษนี้ เพื่อให้เราพ้นจากการลงโทษของศาสนบัญญัติ เพื่อรักษาศาสนาของเรา และให้รอดพ้นจากการครหาของผู้คน เพื่อรักษาเกียรติยศของเรา

2.4.2.2 ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอัลวารอ

คุณลักษณะวารอ (wara') มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชาติมุสลิมหลายด้านคือ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสรีระ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่คุณลักษณะที่มีเกียรติสามารถ สรุปลงได้ดังนี้

1. วารอ เป็นซีฟัต (صفة) หรือ คุณลักษณะที่มีเกียรติสูงส่งของการศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับของอิฮซาน (คุณธรรมความดี) และมีจิตใจที่อิคลาส (บริสุทธิ์)
  2. คุณลักษณะวารอสามารถทำให้บุคคลหนึ่งมีความรู้สึกโล่งใจและมีจิตใจที่สงบ
  3. สังคมที่สามารถปฏิบัติคุณลักษณะวารอเป็นสังคมที่ดีและเป็นสังคมที่ปราศจากจากสิ่งคลุมเครือ
  4. อัลลอฮ์ ﷻ มีความรักยิ่งสำหรับบ่าวที่ปฏิบัติคุณลักษณะวารอ (wara')
  5. คุณลักษณะวารอเป็นสาเหตุของการตอบรับดุอาจากอัลลอฮ์ ﷻ
- และทำให้ได้รับความรู้ที่ประเสริฐและบะรอกะห์ (ศิริมงคล) (al-Munajjid, 2009 : 11/36-40)

2.4.3 อัศศอบรฺ (الصَّبْرُ)

คำนิยามของอัศศอบรฺ (الصَّبْرُ) ด้านภาษา คือ มาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับ คำว่า “صَبَرَ، يَصْبِرُ” หมายถึง คำนิยามของอัศศอบรฺ (الصَّبْرُ) ด้านวิชาการ หมายถึง การยับยั้งตนเองจากความโกรธควบคุมอารมณ์ในสิ่งๆหนึ่ง ที่ตนเองมิชอบ ท่านอิบนุ ก็อยยิม ได้กล่าวว่า “ศ็อบรฺ (صبر) คือ สิ่งที่ทำให้ประโยชน์แก่ศาสนา โดยที่สิ่งนั้นอารมณ์ใฝ่ต่ำมิชอบ เพราะในตัวตนของมนุษย์นั้น

ประกอบด้วย 2 สิ่ง คือ หนึ่ง สติปัญญา สามารถนำพาไปสู่สิ่งที่เป็นคุณงามความดี สอง อารมณ์ใฝ่ต่ำ ชักชวนไปสู่การกระทำสิ่งที่ไม่ดี”(Ibn al-Qaiyim, n.d. : 2/163)

มุฮัมหมัด อิบน์ ซาลิฮ (Muhammad bin Shalih Al ‘Utsaimin, 2014 : 24) ได้กล่าวว่า “ศ็อบร (صَبْر) คือ การยึดมั่นตนเองเพื่อปฏิบัติคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ยับยั้งตนจากการกระทำที่เป็นบาปต่ออัลลอฮ์ ﷻ และควบคุมพฤติกรรมอารมณ์ร้อนในขณะที่ประสบบททดสอบที่เป็นกฎสภาพการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ”

ชัยค์มุฮัมหมัด อิบน์ ซาลิฮ (Muhammad bin Shalih Al ‘Utsaimin) ได้แบ่งประเภทของศ็อบร (صَبْر) ออกเป็นสามประเภท ดังนี้

หนึ่ง ศ็อบร (صَبْر) ต่อการปฏิบัติคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ศ็อบรในการปฏิบัติอามัลอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ หมายถึง การอิสติกอมาหฺ (สมาธิ) ปฏิบัติอามัลอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ บรรดามุสลิมทุกคนจำเป็นต้องมีการศ็อบรและบริสุทธิ์ใจการประกอบคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ

สอง ศ็อบร (صَبْر) ต่อการไม่กระทำความผิดชียัต (مَعْصِيَة) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ

สาม ศ็อบร (صَبْر) ต่อการเผชิญกฎสภาพการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ในทุกรูปแบบโดยสาเหตุใดก็ตามแต่ เช่น ภัยธรรมชาติ ประสบอุบัติเหตุ ป่วยเป็นโรคร้าย เป็นต้น (Muhammad bin Shalih Al ‘Utsaimin, 2014 : 24)

บรรดานักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับการศ็อบร (صَبْر) โดยการยกตัวอย่างที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ศ็อบร (صَبْر) ต่อการศึกษาหาความรู้

ท่านมุฮัมหมัด บิน ยะอุกุบ (Muhammad bin Ya’kub) ได้กล่าวว่า “ความรู้จะได้มานั้นมิใช่ด้วยการพักผ่อนหย่อนใจ” บางครั้งบุคคลที่ศึกษาหาความรู้เขาได้ผ่านอุปสรรคมากมายไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมรอบข้างหรือสิ่งรบกวนต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้พลังงาน ความความอดทนเพื่อให้มีสมาธิและความตั้งใจเกิดขึ้น ท่านอาลี ﷺ ได้กล่าวว่า “แท้จริงการศ็อบรคือส่วนหนึ่งของอีมาน (ศรัทธา) และเปรียบเสมือนศรัทธาของร่างกาย และท่านอาลี ﷺ ได้กล่าวด้วยเสียงสูง ว่า แท้จริงแล้วบุคคลหนึ่งยังไม่เป็นผู้ศรัทธาถึงถ้าปราศจากความอดทน” (Muhammad bin Ya’kub, 1996 : 3/376)

2. ซอบรฺ (صَبْرٌ) ต่อการปฏิบัติตามองค์ความรู้

ท่านซัยคฺนุมานได้กล่าวว่า “และสำหรับผู้ที่มีความต้องการปฏิบัติตามองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามา เขาจะต้องมีความซอบรฺหรืออดทนต่อความยุ่งยากและอุปสรรคที่จะต้องเผชิญเมื่อเขาได้อิบาดะห์ต่ออัลลอฮฺ ﷻ โดยปฏิบัติตามกฎข้อบัญญัติของชารีอะห์อิสลามซึ่งถ่ายทอดโดยท่านรอซูล ﷺ แน่นอนก็ต้องมี อหฺลุล บิดาอฺ วัลอะหฺวาว (أَهْلُ الْبَدْعِ وَالْأَهْوَاءِ) คือ บุคคลซึ่งปฏิบัติคุณธรรมที่อยู่เบื้องหน้าของเขา เช่นเดียวกันบุคคลที่โง่เขลาและไม่รู้ในเรื่องศาสนาพวกเขาจะอ้างหลักฐานการปฏิบัติศาสนกิจที่มาจากคนในอดีตที่เป็นปุยาตายายที่ได้ปฏิบัติเป็นตัวอย่างโดยไม่ได้มาจากหลักฐานของบทบัญญัติศาสนา” (‘Ata’ bin khalil, n.d. : 13)

2.4.3.1 หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะ

อัสซอบรฺ

นักวิชาการอิสลามได้แบ่ง ซอบรฺ (صَبْرٌ) ต่อการปฏิบัติสิ่งต้องห้าม มีสามระดับ คือ

1. ซอบรฺ (صَبْرٌ) ระดับแรก เป็นการซอบรฺ (อดทน) ที่สูงที่สุด คือ มีความเกลียดชังต่อผู้ที่ชักจูงไปสู่การปฏิบัติสิ่งต้องห้าม (ฮารอม)
2. ซอบรฺ (صَبْرٌ) ระดับที่สอง เป็นการซอบรฺ (อดทน) ร่องลงมา หรือเรียกว่า ระดับปานกลาง คือ มีความอ่อนแอต่อการต้านอารมณ์ใฝ่ต่ำ แต่หวังเพื่อปฏิบัติคำสั่งใช้ บางครั้งก็อาจพลาดไปกระทำการสิ่งต้องห้าม (มะอฺชียูต)
3. ซอบรฺ (صَبْرٌ) ระดับที่สาม เป็นการซอบรฺ (อดทน) อ่อนแอที่สุด คือ มิใช่ปราศจากความอดทนแต่มีอหฺมฺอฺกับสิ่งต้องห้ามเขาไม่สามารถยับยั้งได้ หรือ เรียกว่า ผู้ที่แพ้ต่อสิ่งมะอฺชียูต (สิ่งต้องห้าม) (Amin bin Abdullah al-Sharqawi. 2012 : 2/341-342)

โองการของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานเกี่ยวกับการ ซอบรฺ (ความอดทน) ในบททดสอบ อัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวว่า

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ
الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَنَشِرِ الصَّابِرِينَ
الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا

إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ
وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

(سورة البقرة : 155- 157)

ความว่า “และแน่นอน เราจะทดสอบสุเจ้าโดยการให้สุเจ้าอยู่ในความกลัวและความหวง และโดยการให้สุญเสียทรัพย์สินชีวิตและพืชผล และจงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้ที่อดทน คือบรรดาผู้ที่เมื่อมีเคราะห์ร้ายมาประสบแก่พวกเขา พวกเขา ก็กล่าวว่า แท้จริงพวกเรา เป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ และแท้จริงพวกเราจะกลับไปยังพระองค์ชนเหล่านี้แหละพวกเขา จะได้รับคำชมเชย แะการเอ็นดูเมตตาจากพระเจ้าของพวกเขา และชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่ได้รับข้อแนะนำอันถูกต้อง”

(สุเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ : 155-157)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงความอดทนของบรรดามุสูลูอ์อ์ฮ์มียี่ ที่มีความอดทนต่อการปฏิบัติคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ ดังโองการที่ว่า

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلَاؤُا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا
تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرُونَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ
يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ بَلَّغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

(سورة الاحقاف : 35)

ความว่า “ดังนั้นเจ้าจงอดทนดังเช่นบรรดาผู้ตั้งจิตมั่นแห่งร้อซูลทั้งหลาย ได้ออดทนมาก่อนแล้ว และอย่ารีบเร่ง (ให้มีการลงโทษ) แก่พวกเขา วันที่พวกเขาจะเห็นสิ่งที่ถูกสัญญาไว้แก่พวกเขา นั้น ประหนึ่งว่าพวกเขาไม่ได้พำนักอยู่ในโลกนี้เว้นแต่เพียงชั่วครู่หนึ่งยามกลางวันเท่านั้น นี่คือการประกาศ

ตกเตือนตั้งนั้นความหายนะจะไม่ประสบแก่ผู้ใดนอกจากหมู่
ชนผู้ฝ่าฝืนเท่านั้น”

(สุเราะฮ์อัลอะฮ์กัฟ :35)

2.4.3.2 ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอัศศอบร

การดำรงชีวิตบนโลกนี้บรรดาผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ มีอางหนีพ้นจากบททดสอบซึ่งการทดสอบผู้ศรัทธาจะมาในทุกรูปแบบ บรรดานบีและรอซูลจะเจอบททดสอบที่หนักกว่า บ่าวของอัลลอฮ์ทั่วไป เช่น นบีอัยยูบประสบกับการเป็นโรคเรื้อน นบีญุสประสบกับการที่ต้องไปอยู่ในท้องปลานานสี่สิบวันนบีอิบราฮีมต้องจากภรรยาและลูกสุดที่รักระยะเวลาสิบสามปี สิ่งที่กำลังมานั้นคือการทดสอบจากอัลลอฮ์ ﷻ เมื่อได้ประสบกับบททดสอบจากอัลลอฮ์ เครื่องมือที่จะตอบรับกับการทดสอบ คือ การขอบَر (صبر) แน่นอนพระองค์จะประทานสิ่งที่ประเสริฐยิ่ง คือ การเพิ่มการศรัทธา (อิมาน) ต่ออัลลอฮ์

สิ่งที่จะได้จากการขอบَر (صبر) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮ์ ﷻ
2. อัลลอฮ์รู้สึกละอายต่อบ่าว ณ สถานที่ตาซัง (مِيزَان) ในวันอาคีเราะห์เมื่อได้เปิดสมุดบันทึกอามัลความดีความชั่ว
3. อัลลอฮ์มีความอยากที่จะฟังด้วยตนเองคำกล่าวของบ่าวที่ได้รับการทดสอบ
4. ปลอดภัยจากการลงโทษไฟนรก
5. อัลลอฮ์จะประทานพลาญมัยที่แข็งแกร่งและดีวก่อนหน้านี้
6. อัลลอฮ์จะประทานผลบุญมากมายไม่มีจำกัด
7. ได้รับการสรรเสริญ และความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ
8. ได้รับผลตอบแทนสวนสวรรค์จากอัลลอฮ์ ﷻ
9. อัลลอฮ์จะประกันให้การช่วยเหลือบ่าว (al-Munajjid, 2009 : 7/19-29)

2.4.4 อัลอิบาดะห์ (الْعِبَادَةُ)

ความหมายเชิงภาษา คือ คำว่า “อิบาดะฮ์” เป็นคำภาษาอาหรับผันมาจากรากศัพท์ของ عَبَدَ يَعْبُدُ عَبْدًا وَعِبَادَةٌ (อะบะดะ ยะอฺบุดฺ อับดัน วะอิบาดะตัน) แปลว่า การนอบน้อมต่ออัลลอฮ์ ﷻ การประกอบศาสนกิจ ตลอดจนการทำความดีทุกประเภทและทุกชนิด

ความหมายของอิบาดะฮ์เชิงวิชาการ คือ รวมไว้ซึ่งสิ่งที่ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรัก และพอพระทัย ไม่ว่าจะเป็นคำพูดต่างๆ หรือการกระทำที่แสดงออกมา และสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ และรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในบัพัญญุต จากคำสั่งใช้และข้อห้ามต่างๆ เช่น การละหมาด การจ่ายซากาต การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ ถือว่าเป็นอิบาดะฮ์ การบวช การขอดุอาอ์ การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ การมีความต้องการความปรารถนา ความเกรงกลัว การต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ การใช้กันในเรื่องของความดี ห้ามปรามในในสิ่งที่เป็นความชั่ว การทำความดีต่อเพื่อนบ้าน การติดต่อเครือญาติ เป็นอิบาดะฮ์เช่นกัน (Ibn Taymiyah n.d. : 10/149)

การที่มุสลิมได้ละทิ้งสิ่งที่เป็นข้อห้าม ถือว่าเป็นการเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และการละทิ้งสิ่งที่เป็นการตั้งภาคี การเป็นศัตรูต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน หรือเกียรติของผู้อื่น การไม่กระทำการต่างๆ เหล่านี้ ถือว่าเป็นการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ การละทิ้งการทำซินา หรือไม่ดื่มเหล้า ถือว่าเป็นการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เช่นกัน ดังนั้นการละทิ้งสิ่งที่เป็นที่ห้าม และการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ถือเป็นการปฏิบัติอิบาดะฮ์

คำนิยามของอิบาดะฮ์สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. อิบาดะฮ์ คือ ภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการปฏิบัติคำสั่งของพระองค์ผ่านวัจนะของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ
2. อิบาดะฮ์ คือ การถ่อมตนต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ หมายถึง การภักดีระดับชั้นสูงพร้อมกับความรู้สึกมะฮับบะห์ (รำลึก) รักใคร่อย่างสูงส่งต่ออัลลอฮ์ ﷻ
3. อิบาดะฮ์ คือ คำกล่าวที่ครอบคลุมทั้งหมดอะไรที่ทำให้อัลลอฮ์ ﷻ ทรงพอใจไม่ว่าจะเป็นกรกล่าวด้วยวาจาหรือการกระทำ สิ่งที่เป็นนอกร่างกายหรือภายใน ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นคำนิยามเกี่ยวกับอิบาดะฮ์ (al-Ashqar, 1995 : 260)

นักวิชาการศาสนาได้แบ่ง อิบาดะฮ์ ออกเป็น สามประเภท

1. อิบาดะฮ์ที่เกี่ยวข้องด้วยจิตใจ (قَلْبِيَّةٌ) เช่น มีความยำเกรง (خَوْفٌ) มีความหวัง (رَجَاءٌ) มีความรักและรำลึก (مَحَبَّةٌ) มีการมอบหมาย (تَوَكَّلٌ) มีความสมหวังและยินดี (رَغْبَةٌ)

2. อิบาตะห์ที่เกี่ยวข้องด้วยลิ้น (لِسَانِيَّةٌ) เช่น การตัสบีหฺ (تَسْبِيْحٌ) ตัหฺลีล (تَحْلِيلٌ) ตักบีร (تَكْبِيْرٌ) และ ตัหฺมีด (تَحْمِيْدٌ) ทั้งหมดนี้เป็นคำกล่าวเพื่อรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งอิบาตะห์ดังกล่าวจะต้องควบคู่ด้วยจิตใจ เรียกว่า อิบาตะห์ ลิขานนียะห์ วะ ก้อลปียยะห์ (لِسَانِيَّةٌ وَ قَلْبِيَّةٌ) หมายถึง อิบาตะห์ที่ปฏิบัติด้วยลิ้นและจิตศรัทธา

3. อิบาตะห์ที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย (بَدْنِيَّةٌ) เช่น การละหมาด การจ่ายซากาต (บริจาคทาน) การทำฮัจญ์ที่นครมักกะฮ์ เป็นการอิบาตะห์ที่ต้องใช้ปฏิบัติการทางซึ่งเรียกว่า อิบาตะห์ บาดานียะฮ์ และ ก้อลปียยะห์ (بَدْنِيَّةٌ وَ قَلْبِيَّةٌ) หมายถึง อิบาตะห์ที่ปฏิบัติด้วยร่างกายและจิตศรัทธา

2.4.4.1 หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะ

อัลอิบาตะห์

1) เป้าหมายแห่งการสร้างญินและมนุษย์

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มิได้สร้างญินและมนุษย์อย่างไร้เป้าหมายหรือเปล่าประโยชน์ พระองค์มิได้สร้างพวกเขาเพื่อให้มากิน ต้ม หลงละเริง หากแต่ทรงสร้างพวกเขาด้วยจุดหมายอันยิ่งใหญ่ นั่นคือเพื่อให้พวกเขาทำอิบาตะฮฺต่อพระองค์ ทำการเตาฮีดต่อพระองค์ เติตุนสรรเสริญเยินยอพระองค์ด้วยการกระทำให้สิ่งที่ทรงใช้และละเว้นสิ่งที่ทรงห้าม ตลอดจนวางตัวอยู่ในกรอบขอบเขตที่พระองค์ทรงกำหนด ไม่ทำอิบาตะฮฺต่อสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากพระองค์ ดังที่พระองค์ทรงกล่าวว่า

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

(سورة الذاريات : 56)

ความว่า “และที่ข้ามิได้สร้างญินและมนุษย์ขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด เว้นแต่เพื่อให้พวกเขาทำอิบาตะฮฺต่อข้าเท่านั้น”

(สุเราะฮ์อัซซารียาต : 56)

วิทย์ปัญญาที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้สร้างมนุษย์และญินนั้นจุดประสงค์เพื่อภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮฺ เพียงองค์เดียวเท่านั้น และอัลลอฮฺผู้ทรงแห่งการภักดีมวลสรรพสิ่งทั้งหลาย

2) ผู้ที่ทำอิบาดะฮ์สมบูรณ์ที่สุด

บุคคลที่ทำอิบาดะฮ์สมบูรณ์ที่สุด คือ บรรดานบีและเราะสุล เพราะพวกเขาคือผู้ที่รู้เรื่องเกี่ยวกับอัลลอฮ์มากที่สุด พวกเขาเป็นผู้มอบน้อมพระองค์มากกว่าผู้อื่นใด พระองค์จึงเพิ่มความโปรดปรานแก่พวกเขาด้วยการคัดเลือกพวกเขาให้เป็นตัวแทนของเผ่าพันธุ์ พวกเขาจึงได้รับความประเสริฐในฐานะเราะสุล และได้ความประเสริฐในฐานะนักอิบาดะฮ์เป็นการเฉพาะ ต่อจากนั้น ผู้ที่ทำอิบาดะฮ์อย่างสมบูรณ์ คือ คณะกลุ่มที่เรียกว่า “อัสศิดดีก” (ผู้ศรัทธาโดยสัจจริงอย่างเต็มเปี่ยม) และประพฤติปฏิบัติตามคำสอนอิสลามอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จากนั้นจะเป็นกลุ่ม ชุอะดอ์ (ผู้เสียชีวิตเพื่อพิทักษ์ศาสนา) จากนั้นคือบรรดาคนดีมีศีลธรรมทั่วไป (al-Tuwajiri, 2009 : 37) ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾

(سورة النساء : 69)

ความว่า “และผู้ที่ปฏิบัติตามอัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์แล้วไซ้ร้ ชนเหล่านี้จะอยู่ร่วมกับบรรดาผู้ที่อัลลอฮ์ทรงกรุณาเมตตาแก่พวกเขา อันได้แก่บรรดานบี บรรดาผู้ที่ศรัทธาอย่างสัจจริง บรรดาผู้เสียชีวิตในสงคราม และบรรดาผู้ที่ประพฤติดี และชนเหล่านี้แหละเป็นมิตรสนิทแห่งสวรรค์ที่ดียิ่ง”

(สูเราะฮ์อัลนีส้า : 69)

3) การแสดงการนอบน้อมอย่างสมบูรณ์

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงทดสอบบ่าวของพระองค์เพื่อทดสอบความอดทนและการนอบน้อมของพวกเขา ไม่ใช่เพื่อทำลายและลงโทษพวกเขาแต่อย่างใด เขาจะต้องนอบน้อมปฏิบัติตามในสิ่งที่พวกเขาไม่ชอบเหมือนกับการนอบน้อมปฏิบัติในสิ่งที่พวกเขาพอใจ อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดให้แต่ละคนมีจิตใจ มีอารมณ์ และมีชัยฏอน แล้วพระองค์ก็ทดสอบว่าเขาจะเป็นทาสของมัน

หรือเป็นทาสของพระเจ้าผู้สร้างเขา โดยแต่ละคนนั้นอัลลอฮ์จะมีคำสั่งการให้กระทำ แต่จิตใจก็มีคำสั่งการของมัน อัลลอฮ์ ﷻ ต้องการให้มนุษย์เพิ่มพูนอีมานและการกระทำความดี แต่จิตใจก็ต้องการให้เพิ่มพูนทรัพย์สินและอารมณ์ตัณหา อัลลอฮ์ ﷻ พรารถนาให้ทำเพื่ออาคิเราะฮ์ แต่จิตใจปรารถนาให้ทำเพื่อดุนยา อีมานจึงเป็นทางรอดและเป็นคบไฟส่องทางธรรมให้สามารถแยกแยะสิ่งเหล่านี้และเอาชนะมันได้ในที่สุด ซึ่งนี่เองคือจุดทดสอบของมนุษย์ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ۗ﴾
 ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۗ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِينَ﴾

(سورة العنكبوت : 2-3)

ความว่า “มนุษย์คิดหรือว่าพวกเขาจะถูกยกเว้นไม่ถูกทดสอบเพียงเพราะพวกเขาบอกว่าพวกเราศรัทธาแล้ว แท้จริงเราได้ทดสอบบุคคลก่อนหน้าพวกเขาเพื่ออัลลอฮ์จะได้ประจักษ์ว่าใครคือผู้สัจจริงและได้ประจักษ์ถึงผู้โกหก”

(สุเราะฮ์อัลอันกะบูต : 2-3)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿فَإِنْ لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ ۗ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنْ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

(سورة القصص : 50)

ความว่า “ซึ่งหากพวกเขาไม่สนองตอบเจ้า ก็จงทราบเถิดว่าเป็นเพราะพวกเขาปฏิบัติตามอารมณ์ตัณหาของพวกเขา และผู้ใดเล่าที่หลงทางยิ่งไปกว่าผู้ที่ปฏิบัติตามอารมณ์ใฝ่ต่ำของ

ตัวเองโดยปราศจากทางนำจากอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์นั้นไม่
ทรงนำทางแก่ปวงชนผู้อธรรม”

(สุเราะฮ์อัลเกาะศ็อศ : 50)

2.4.4.2 ความสำคัญเกี่ยวกับอัลอิบาดะห์

1. แสดงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการปฏิบัติสิ่งที่สามารถ
ใกล้ชิดกับพระองค์มากหรือน้อย
2. การแสดงถึงความจำนนที่ยอมรับการสั่งใช้และการสั่งห้าม
ของอัลลอฮ์ ﷻ โดยไม่มีข้ออ้างใด ๆ ทั้งสิ้น
3. อิบาดะห์เป็นอาหารของจิตวิญญาณ
4. อิบาดะห์นั้นทำให้หัวใจสงบ
5. อิบาดะห์เป็นตัวชี้วัดการยกเกียรติโดยอัลลอฮ์ จากบรรดาผู้
ศรัทธาที่ปฏิบัติความดีงาม (Ibn Qayyim,2007 : 67)

2.4.5 อัลญุฮุด (جُحُودٌ)

อิบนุ มัณซุร (Ibn Manzur,2003 : 244/3) ได้อธิบายว่า “ คำว่า “อัลญุฮุด”
(جُحُودٌ) หมายถึง การทุ่มเทพลังกำลังอย่างสุดความสามารถ คำว่า “ญีฮาด” (جِهَادٌ) มาจากคำว่า
“ญายะตะ” (جَاهَدَ) หรือ “ญะฮุดุน” (جَاهَدُوا) ซึ่งมีความหมายว่า “พยายาม” และคำว่า “ญุฮุดุน”
(جُحُودٌ) หมายถึง การทุ่มเท”

ญีฮาดในอิสลามคือการทุ่มเทพลังกำลังอย่างสุดความสามารถเพื่อปฏิบัติตามสิ่ง
ที่อัลลอฮ์ ﷻ พอใจโดยใช้ซุนนะฮ์เป็นแบบอย่าง จีฮาดในอิสลามจึงมีหลากหลายรูปแบบ ตาม
ศักยภาพ โอกาสบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน จีฮาดไม่ได้จำกัดเพียงทำสงครามกับศัตรูตามที่
หลายคนเข้าใจ การทำสงครามเป็นเพียงหนึ่งในนิยามของจีฮาดที่มีมากมายหลายรูปแบบ คนที่มี
ความรู้ต้องญีฮาดด้วยความรู้ เผยแพร่ความจริงให้ปรากฏ การพยายามแสวงหาความรู้อย่างหนักเพื่อ
ความสำเร็จในชีวิตของตัวเองก็เป็นจีฮาดอย่างหนึ่ง การพยายามหักห้ามใจตัวเองให้ออกห่างจากการ
ทำความชั่วก็ถือเป็นการจีฮาดอย่างหนึ่ง (Ibn Manzur,2003 : 244/3)

เพราะคำว่าอัลญิฮาดมาจากคำ “อัลญุฮุด” ท่านอิบนุ รอฆิบ อัลอัศพะฮานีย์ ได้กล่าวว่า “แก่นแท้ของญิฮาด (jihad) คือ การพยายามอย่างสุดความสามารถเพื่อความพอใจต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติอามัลความดี (คำสั่งใช้) การพยายามในเรื่องของอิมานหรือการศรัทธา การปฏิเสธหรือห่างไกลจากสิ่งไม่ดี เช่น กาเฟร (การปฏิเสธศรัทธา) ฟาลิฮ (การกระทำความบาป)” เป็นต้น (Rohimin, 2006 : 17)

2.4.5.1 หลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะอัลญุฮุด

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾

(سورة التوبة : 20)

ความว่า “บรรดาผู้ที่ศรัทธาและอพยพและต่อสู้ในทางของอัลลอฮ์ทั้งด้วยทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาและชีวิตของพวกเขา นั้นย่อมเป็นผู้มีระดับชั้นยิ่งใหญ่กว่า ณ ที่อัลลอฮ์ และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้มีชัยชนะ”

(สุเราะฮ์อัตเตาบะฮฺ : 20)

จากหลักฐานข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่าการ “ญิฮาด” นั้นแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

1. ญิฮาด อัลมาล (جِهَادُ الْمَالِ) หมายถึง การเสียสละทรัพย์สินสมบัติของตนเอง คือ ด้วยทรัพย์สินสมบัติที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองครอบครองอยู่และได้เสียสละสมบัติดังกล่าวให้กับศาสนาของอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อศาสนาและประชาชาติอิสลาม
2. ญิฮาด อัลนัฟส (جِهَادُ النَّفْسِ) หมายถึง การเสียสละเรื่องร่างกายหรืออวัยวะร่างกายคือ การเสียสละหรือทุ่มเทพลังกำลังร่างกายทุกส่วน เช่น การใช้พลังกำลังกาย ความคิด ความรู้ และทักษะต่างๆ แม้กระทั่งชีวิต (Qurais Shihab, n.d. : 505)

2.4.5.2 ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอัลลอฮฺ

1. การทู่ทอเสียสละพลังความสามารถเพื่อทำการต่อสู้กับอธรรม
ใฝ่ต่ำ โดยหวังความพอพระทัยจากองค์อัลลอฮฺ ﷻ
2. เพื่อเชิดชูคำดำรัสแห่งอัลลอฮฺ ﷻ ให้สูงส่งนามวลมนุษย์ชาติออก
จากความมืดมนไปสู่แสงสว่าง
3. เผยแผ่ศาสนาอิสลามให้ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมหักห้ามความ
อธรรมและความเสื่อมเสีย ปกป้องพี่น้องมุสลิมและตอบโต้เหล่าที่เลี่ยมแผนการของศัตรู
4. เพื่อที่จะรู้ถึงผู้ที่ต่อสู้และอดทนในสถานการณ์ความยากลำบาก
เมื่อเผชิญกับบททดสอบ
5. การนิฮาดในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ จำเป็นต้องแลกด้วยกับ
ความสุขสบายในชีวิตและทรัพย์สิน (Tim Redaksi, 2008 : 362)

Prince of Songkla University
Pattani Campus